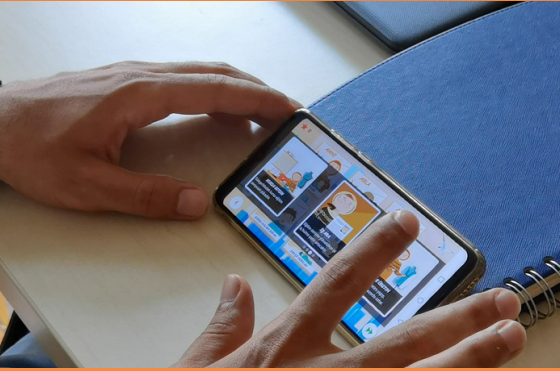

Bir Aile Babasının Maceraları

Oyun Etki Analizi

Raporu

HAZIRLAYAN: MaviKalem

Yavuz Sultan Selim Mah. Cibali Cad. No:31

Fatih / İstanbul

(+90) 212 635 38 35

mavikalem@mavikalem.org

www.mavikalem.org

© 2023

"Bir Aile Babasının Maceraları" cep telefonu oyunu 2021 yılında MaviKalem tarafından üretildi.

2022 yılında Oyunun Etki Analizi araştırması ve raporu hazırlandı.

Bu çalışmalar BMMYK'nin desteklediği Çocuk Koruma Güçlendirme ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Müdahalesi-2021 ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Çocuk Koruma-2022 projesi kapsamında yapıldı .

UNHCR olarak bu faaliyetimize sağladıkları destek için donörlerimize teşekkürlerimizi sunarız
تشكر الجهات المانحة للمفوضية العليا لشؤون اللاجئين على دعم هذه العملية
Thanks to UNHCR's donors for supporting this intervention

Bir Aile Babasının Maceraları Oyun Etki Analizi Raporu

içindekiler

Özet	4
Giriş	6
Neden Oyun Etki Analizi	7
Metodoloji	7
Sorular	8
Özneler/Süjeler ve Süreç	9
Özne/Süje Seçim Ölçütleri	10
Suriyeli Erkeklerle Yapılan Birinci Odak Grup Görüşmeleri	11
Türkiyeli Erkeklerle Yapılan Birinci Odak Grup Görüşmeleri	12
İkinci Odak Grup Görüşmeleri	14
Katılımcıların Demografik Özellikleri	15
Odak Grup Görüşmelerinin Her Grubun Kendi İçindeki Değerlendirmesi	16
Suriyeli Erkekler 1. Grup - 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi	16
Suriyeli Erkekler 2. Grup- 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi	23
Türkiyeli Erkekler 1. Grup- 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi	27
Türkiyeli Erkekler 2. Grup - 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi	32
Katılımcıların Puanlarının Değerlendirilmesi	39
Genel Değerlendirme ve Sonuç	49

Özet

MaviKalem 2021 yılında erkeklerle yönelik cep telefonundan oynanabilen bir dijital oyun tasarladı ve yayınladı. Covid 19 pandemi sürecinde geliştirilen “*Bir Aile Babasının Maceraları*” aynı yıl sosyal medyada paylaşıldı. Bu oyun erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği durumlarını sanal bir ortamda denemelerinden oluşmaktadır. Rekabet duygularını harekete geçiren oyun kişinin tercihlerine göre puan almasıyla sonuçlanmaktadır. Alınan puanlar yükseldikçe toplumsal cinsiyet eşitliğine yaklaşılmaktadır. Oyunun bireyler üzerindeki etkisini araştırmak üzere 2022 yılında Türkiyeli ve Suriyeli Erkeklerle Oyun Etki Analizi çalışması tasarlanmış ve uygulanmıştır. Yapılan etki analizi çalışmasında toplanan başlıca veriler şunlardır:

1. Yirmi bir günlük oyunun katılımcıları toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine düşünmeye ve bazı konularda daha eşitlikçi düşünmeye yönlendirdiği gözlenmiştir.

2. Aile içinde eşlerin ve çocukların fikrini sormak ve ortak karar almak hem Suriyeli hem de Türkiyeli gruplarda vurgulanmıştır.

3. Çocukların eğitiminin daha çok anneler tarafından izlenmesi her iki grupta da ifade edilmiştir.

4. Hem Suriyeli hem Türkiyeli grupta çocukların eğitiminde kız oğlan çocuk arasında ayrım gözetilmemiş ve fırsat eşitliği belirtilmiştir.

5. Erkekler kızları söz konusu olduğunda eşlerine olduğundan daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana tavır koymaktadır.

6. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli erkekler çocuk işçiliğine karşıdırlar. Ancak çocuklarının çalışma deneyimi edinmesinin hayatı ve para kazanmayı öğrenmelerine yol açacağını düşünmektedirler. Bu durum kendi çocuk işçilik deneyimi ile yüzleşemediklerini düşündürmekte ve çocuk işçiliğinin önlenmesi önünde bir engel olmaktadır. Oğlan çocuk için

bu deneyimi düşünürken kız çocuk için aynı biçimde düşünülmemektedir.

7. Suriyeli ve Türkiyeli erkekler çocuklarının eşlerini kendileri seçebileceklerini ifade etmekle birlikte evlenecekleri kişilerin ailelerinin kendileri tarafından onaylanmasını şart koşmaktadır.

8. Kadının işgücüne katılımı konusunda hem Suriyeli hem de Türkiyeli erkekler yirmi bir gün sonraki toplantılarda olumlu bir tavır sergilemiştir.

9. Her iki grupta da erkekler eşlerinin, kızlarının ve kız kardeşlerinin yerine karar verici olmaktadır. Eğitim ve iş yerinin değerlendirilme kararını kendilerinde saklı tutmaktadırlar.

10. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli gruplarda erkekler eşlerinin eğitime ve iş gücüne katılımına olumlu yaklaşmakla birlikte evde çocuk ve ev işini paylaşmak gibi bir yaklaşımda bulunmamışlardır.

Giriş

MaviKalem Covid 19 pandemisi sürecinde erkeklere, sadece erkeklere yönelik *Bir Aile Babasının Maceraları* oyununu dijital araçlardan faydalanarak tasarladı ve geliştirdi. Bu oyundaki karakterler bir ailedeki baba, anne, abla, abi, çocuk ve bebekten oluşmaktadır. Oyunda baba günlük yaşamda ailesini ilgilendiren ve aile bireylerinin yaşamlarına yön veren kararlar almaktadır. Baba bu kararları verirken kendi başına karar verebildiği gibi eşine danışabilmekte ve ilgili aile bireyinin fikrini alabilmektedir. Oyunda babanın seçimlerine göre puan alınmaktadır. Bu puanlar babanın ailenin eğitimine, ekonomik ve sosyal hayata katılımına verdiği önem, ailenin maddi durumu ve aile bireylerinin stres düzeyleri üzerinden hesaplanmaktadır. Oyuncular oyunda bir aile babasının adına oynamaktadır. Oyun yapısı oyuncuların oyunu tekrar oynamasını teşvik etmektedir. Böylelikle oyuncu her oynayışında farklı seçimlerde bulunarak farklı puanlar almaktadır. Tekrar oynamanın amacı da oyuncunun bir baba olarak bu farklı seçenekleri ve sonuçları sanal bir ortamda tekrar tekrar oynayarak deneyimlemesidir. Oyuncu her oyunda farklı toplumsal cinsiyet eşitliği durum-

larını deneyimlemektedir. Sonuç olarak oyuncunun gerçek yaşamında olmasa da toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısını zihinsel olarak deneyimlemesi ve zihninde bunun olabilirliğini de test etmesi amaçlanmaktadır. Oyun Türkçe ve Arapça olarak oynanabilmektedir.

Bir Aile Babasının Maceraları, iki sosyolog, bir sosyal psikolog, bir doktor danışmanlığında MaviKalem ve TCA Games ekipleriyle birlikte tasarlandı ve yapıldı. Oyunun tanıtım stratejisinde çalışma grubunun etkin ve yüksek oranda katılımı sağlandı. Hedef grubun/çalışma grubunun hassasiyetleri bu çalışmanın sınırlarını şekillendirdi. Bir Aile Babasının Maceraları bir sivil toplum kuruluşu tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda erkekler için geliştirilen ve cep telefonlarında oynanan ilk dijital oyundur.

Neden Oyun Etki Analizi

Bir Aile Babasının Maceraları Oyunu 2021 yılında hem sosyal medya üzerinden hem de toplum gönüllüleri aracılığıyla yaygınlaştırıldı. 2022 yılı başında 1000'den fazla indirme sayısına ulaşıldı ve aynı yıl bu oyunu oynamanın erkeklerin bakış açılarını ne kadar etkilediği araştırıldı. Oyunu oynamak Türkiyeli ve Suriyeli erkeklerin toplumsal cinsiyet bakış açısını ne kadar etkiliyor sorusunun yanıtını almak üzere bir metodoloji geliştirildi.

Metodoloji

Bir Aile Babasının Maceraları oyunu erkeklerde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden bir oyun olarak kurgulandı. Bu nedenle oyun etki analizi yaparken erkek grupları ile birinci ve ikinci odak grup görüşmelerinin yapılması kararlaştırıldı. İki odak grup görüşmesi soruları da oyunda işlenen 10 adet toplumsal cinsiyet eşitliği sorularından oluşturuldu. Ailede karar vericiler, çocukların eğitimi, çocuk işçiliği, çocuklarının evliliği, eşin işgücüne katılımı, para kazanması gibi oyundaki konulardan soruldu. Bu soruların bir kısmı konuyu derinleştirmek amacıyla hazırlandı. İkinci odak grup görüşmelerinde birincide yer alan soruların yanı sıra oyunun kullanılabilme ve oyun deneyimine ilişkin ayrıca kısa sorular yer aldı. Bu soruların iki odak grup görüşmesi soruları arasındaki sıradanlığı önlemesi planlandı.

Sorular

1-Ailenizde kararları kim verir? Peki bu kararları verirken aile bireylerinin fikirlerini alır mısınız? Aile bireylerinin fikirleri sizin son kararınızı etkiler mi?

2-Çocuklarınızın eğitimine nasıl karar verirsiniz? Eşiniz ya da çocuklarınızın fikrini alır mısınız? Sizce çocuklar en az ne kadar okumalı, hangi okulu bitirmeli?

3-Çocuğunuz okulda zorlanırsa ne yaparsınız? Peki ya okumak istemezse ne yaparsınız? Çocuğunuzun okuldaki sorununu nasıl çözersiniz?

4-Çocuk işçiliği yani çocukların çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konuda kız ve oğlan çocukları arasında fark var mı?

5-Çocuklarınızın evliliğine kim karar verir? Kızınız evlenirken kendi istediği kişiyle evlenmesine izin verir misiniz? Onun fikrini sorar mısınız? Peki ya oğlunuz?

6-Liseyi bitirmiş veya üniversiteye devam eden kızınızın evlenmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Peki, diyelim ki kızınız evlendi ama okumak ve/veya çalışmak istiyorsa damadınızdan beklentiniz ne olur?

7-Kızınızın evliliğinin problemli olduğunu öğrendiniz ve kızınız bavulunu toplayıp geldi. Bir baba olarak neler yaparsınız, bu sorunu nasıl çözmeye çalışırsınız?

8-Kızınızın dil veya meslek edindirme kurslarına katılmasına ne dersiniz? Peki ya eşinizin katılmasına ne dersiniz? Bu kurslar gece olsa gitmelerine nasıl yaklaşırsınız?

9-Sizce işinde hakkı yenen bir adam bu durumu düzeltmek için neler yapabilir? Peki bunları hangi koşullarda yapabilir? Sizce eşinin çalışması bir adama kendi işinde hakkını aramasına destek olur mu?

10-Türkiye’de evli kadınların çalışarak aile ekonomisine destek olması hakkındaki ne düşünüyorsunuz? Kadınların çalışabileceği işler sizce neler olabilir? Peki kadın eşinden daha fazla para kazansa bunu eşi nasıl karşılar?

Özneler/Süjeler ve Süreç

Aile Babası oyunun etki ölçümü için 2022 yılında 21 günlük bir boylamsal çalışma hedeflendi. Etki ölçümüne katılacak her bireyin bu oyunu 21 gün ve günde 7 kez oynaması planlandı. Bu çalışmaya katılanlara bir gıda paketi verilmesi öngörüldü. Etki analizi çalışmasına katılan kişileri davet etmek için bir konuşma metni hazırlandı. Hazırlanan konuşma metnini test etmek amacıyla 5 Suriyeli, 5 Türkiyeli erkeklerle görüşüldü. Metin de anlaşılmayan bir nokta olmadığı görüldüğünden kişiler hazırlanan metin çağrısıyla arandı. Arama metninde verilecek gıda paketlerinin fiyat bilgisi de verildi. Bu çalışma Suriyeli erkeklerle yüz yüze İstanbul'da yapıldı. Türkiyeli

erkeklerle İstanbul çoğunlukta olmak üzere Türkiye'nin çeşitli illerinde katılımcılarla yüz yüze veya çevirim içi yapıldı.

Tüm odak grup görüşmelerinde ilk gün katılımcılara çalışma tanıtıldı, her bireyin telefonuna oyun yüklendi ve ardından oyun oynanarak pratik yapıldı. Oyunla ilgili ilk odak grup görüşmesi de aynı gün yapıldı. Yirmi bir gün boyunca katılımcıların oyun puanlarının çalışmanın koordinatörü ile paylaşılması istendi. Yirmi bir gün sonunda katılımcı grup tekrar bir araya gelerek son odak grup görüşmesi yapıldı. Katılımcılar yirmi bir gün içinde ara ara aranarak oyunla ilgili bir sorunları olup olmadığı izlendi.

Özne/Süje Seçim Ölçütleri

Başlangıçta bu çalışmada 14 Suriyeli, 14 Türkiyeli evli ve çocuklu erkeklerin yer alması hedeflendi.

Erkekler yaş gruplarına göre ayrıldı: 18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64. Ayrılan her yaş grubunda 2 kişinin olması hedeflendi. İlk başta grupların içinde akrabaların olmaması, daha önce Bir Aile Babasının Maceralarını oynamamış olması ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair herhangi bir çalışmaya ve eğitime katılmamış olması ölçütleri arandı. Çalışmanın başında hedeflenen yaş gruplarına eşit olarak ulaşılamaması nedeniyle çalışmadaki yaş ölçütü kaldırıldı. Odak grup görüşmesi sırasında Suriyeli erkeklerin bazılarının MaviKalem’de toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadına yönelik şiddet konulu çalışmalara en fazla 1 kere katıldığı tespit edildi. Daha önce MaviKalem’in çalışmalarına hiç katılmamış bir

yararlanıcıya ulaşamadığından bu ölçüt de birden fazla etkinliğe katılmamış olması olarak esnetildi.

Her iki grupta 2 kere yüz yüze yapılması planlanan odak grup görüşmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı 5 temel 5 derinlemesine soru hazırlandı. Odak grup görüşmeleri arasındaki ezber etkisinin bozulması için ikinci odak grup görüşmesine oyuna dair teknik sorular eklendi. Yirmi bir günlük oyun oynama sürecinin ardından ikinci odak grup görüşmeleri katılımcıların oyunla ilgili hamlelerini unutmadan en geç 3 gün içinde yapıldı. İkinci odak grup görüşmelerinin tümü bu ölçüte uygun ilerledi.

Yirmi bir gün boyunca her gün 7 kere oyunu oynamaları istenen katılımcılar, her gün 7 kere oynadıkları oyun sonuçları ekran resmi olarak çalışmanın koordinasyonundan sorumlu kişi ile paylaştı.

Suriyeli Erkeklerle Yapılan Birinci Odak Grup Görüşmeleri

İlk olarak Suriyeli erkekleri davet etmek için, MaviKalem'in çalışmalarına katılan kişiler arandı. Telefon numaralarını değiştirenler ve telefonlarına cevap vermeyenlere rastlanıldı. Ulaşılan kişiler, arkadaşını ve komşusunu yönlendirdi. Yönlendirme yapamayan kişilerin çoğu İstanbul'da tanıdıkları olmadığını ilettiler.

İlk Odak Grup Görüşmesi, Suriyeli çalışan erkekler düşünüldükçe akşam saatlerinde (20:00) Esenyurt ilçesinde bir uygulayıcı, bir raportör ve bir koordinasyon sorumlusu ile yapıldı. Arapça yapılan odak grup görüşmesinde uygulayıcı ve gözlemcinin Arapça konuşuyor ve anlıyorsa olması ölçütü gözetildi. Ra-

portör odak grup görüşmelerini detaylı bir şekilde not aldı. Bu çalışmaya 6 kişi katıldı ve hedeflenen sayıya ulaşamadı. Bu sebeple Suriyeli erkeklerle ikinci bir grup yapılmasına karar verildi ve hemen odak grup görüşmesi yapıldı. Suriyeli ikinci grup için çalışmalarımızın daha uzun senelerdir devam ettiği Fatih ilçesinin Balat bölgesi seçildi. Bu çalışmada kadınlar üzerinden bilgi aktararak eşler davet edildi. MaviKalem'in veri tabanından Fatih bölgesinde yaşayan Suriyeli yararlanıcılar arandı. Bu çalışmaya da 6 kişi katıldı. Toplamda birinci odak grup görüşmeleri 12 Suriyeli erkeğin katılımı ile tamamlandı.

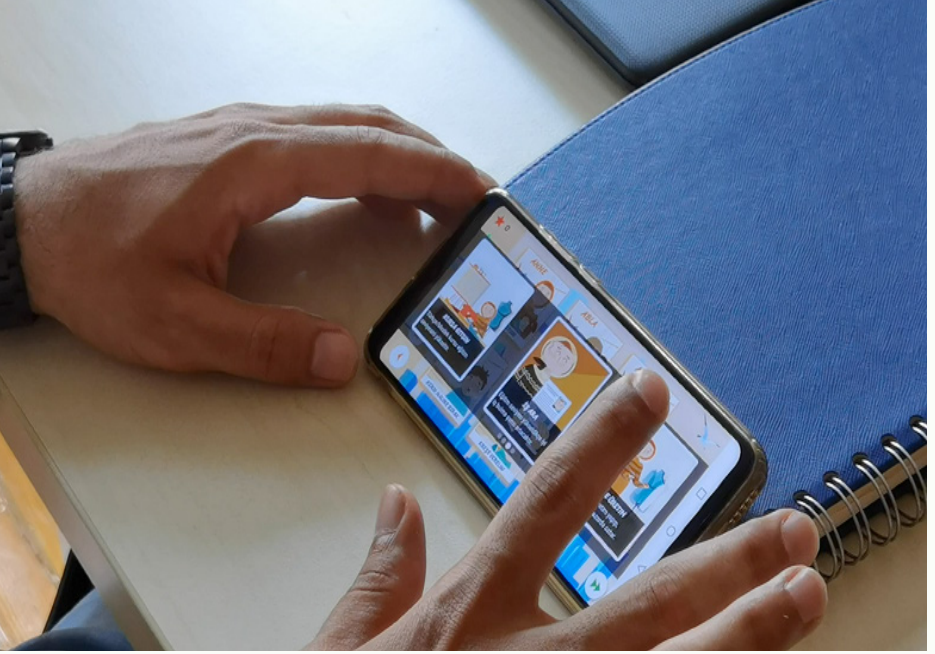
Türkiyeli Erkeklerle Yapılan Birinci Odak Grup Görüşmeleri

Türkiyeli erkekleri davete etmek için, MaviKalem'in gönüllü kadınlarıyla iletişime geçildi. Gönüllülere yapılacak çalışma aktarıldı ve çevrelerinde bu çalışmaya katılacak kişiler için destek istendi. Yönlendirilen kişiler arandı ancak yoğun çalışmaları sebebiyle katılamayacaklarını ilettiler. İlk grubun oluşturulamaması nedeniyle Türkiyelilerle belirlenen tarihte ilk odak grup görüşmesi yapılmadı. Daha sonrasında MaviKalem'in iş birliği yaptığı Esenyurt ilçesinde yer alan Ardahan Kültür Evi'yle iletişime geçilerek Türkiyeli erkekler için destek istendi. Ancak odak grup görüşmesinin yapılacağı gün 1 kişinin katılmasıyla bu toplantı da iptal edildi. Esenyurt bölgesinde Türkiyeli erkek bulmakta oldukça zorlanıldı. Bu sebeple Türkiyeli erkekler için farklı bir ilçede, Zeytinburnu'nda çalışma kararı alındı. MaviKalem iki yıl Zeytinburnu bölgesinde çalışmalar yürütmüş olduğundan iletişimde olduğu paydaşların olduğu Zeytinburnu'na yöneldi. Zeytinburnu bölgesi için Yeşiltepe ve Sümer Mahallesi muhtarları ile iletişime

geçildi. Verilen listedeki kişiler arandı ve odak grup görüşmelerine davet edildi. Bu grupta ilk odak grup görüşmesine 5 kişi katıldı. Burada da hedeflenen kişi sayısına ulaşamadığı için ikinci bir grup oluşturuldu.

Ekim ayında yapılan bir toplantıda, çalışmanın başında planlanan evli ve çocuklu ölçütü, ilişkisi olan ve etki alanında bir çocuğun(akrabası) olması ölçütüyle esnetildi. Ayrıca erkeklerin yoğun iş temposundan dolayı yüz yüze çalışmalara gelmelerinde zorlandıkları tespit edildi. Bu sebeple çalışmanın Türkiyeli erkeklerle online olarak yapılması kararı alındı. Kişiler aranmadan önce Whatsapp üzerinden uygun oldukları zaman öğrenildi ve çalışmaya davet edildi. Bu gruba da 6 kişi katıldı.

Odak grup görüşmeleri sonrasında, 21 günlük oyunu oynamaya başlayan katılımcılara koordinasyon sorumlusu "günaydın" mesajı ileterek çalışmayı hatırlattı. Katılımcıların sonuçlarını görüşmelerinde bazı aksaklıklar yaşandı.

Bu aksaklıkların ne olduğunu öğrenmek üzere ve kişilerin teknolojik bir desteğe ihtiyacı olabileceğini düşünüldüğünden koordinasyon sorumlusu her bir Türkiye’li erkekle telefon ile haberleşmeye başladı. Bu telefonlaşmalarda “oyun ile ilgili zorlandığınız nokta oldu mu?” “Sizlere nasıl destek olabilirim?” gibi sorular soruldu. Görüşmelerde erkeklerden “meşgul olduğumdan oyunu oynayamadım, iş yoğunluğumdan dolayı oynayamadım”

gibi cevaplar alındı. Bu sebeple koordinasyondaki kişi, katılımcılara bir sonraki gün kaç oyun eksikleri olduysa geri dönüş yapıp eksik oyun sayısını söyleyip “dün 3 oyun sonucunuz eksik kaldı. Bugün ya da en uygun zamanınızda tamamlayıp yollar mısınız?” diye hatırlatma mesajları gönderdi. Bu iletişim aynı zamanda erkeklerin süreçlerinin birisi tarafından takip edildiği mesajını da vererek onları oyun oynamaya teşvik etti.

İkinci Odak Grup Görüşmeleri

İkinci odak grup görüşmelerde de 2 Suriyeli grup ve iki Türkiyeli grupla toplam 4 kere yapıldı. Suriyelilerden ikinci odak grup görüşmesine sırasıyla 5 ve 2 kişi katıldı ve toplam katılımcı sayısı 7 kişi oldu. Türkiyelilerden ikinci odak grup görüşmelerine katılanlarda sırasıyla 4 ve

2 kişi oldu ve toplamda 6 kişi bu çalışmayı tamamlamış oldu.

18 Ağustos 2023 tarihli değerlendirme toplantısında, teknik soruların odak grup görüşmelerinde sorulması yerine test gibi katılımcılara çıktı olarak verilmesine karar verildi. Amaç erkeklerin görüşme sırasında zihnini toparlayıcı kalem-kağıt ile uğraşması ve odaklanmasını desteklemektir. Türkiyeliler ile çevrimiçi yapılan odak grup görüşmesinde teknik sorular çalışma sorumlusu tarafından Whatsapp mesajı olarak Türkiyeli katılımcılara iletildi. Yüz yüze yapılan odak grup görüşmelerinde çıktı üzerinden dolduran katılımcılar çevrimiçi çalışmada Whatsapp üzerinden bu soruları yanıtladılar. Çalışmaya çevrimiçi olarak katılan kişiler internete bağlanmada yaşadıkları zorluklardan bazı soruları yanıtlayamadı. Bu sebeple sorular yazılı olarak Whatsapp üzerinden iletildi. Çevirim içi çalışma grubu için, yüz yüze odak grup görüşmesine katılan kişilere verilen gıda paketleri kargo ile gönderildi.

Gruplar	1. OGG tarihi	Katılımcı sayısı	2.OGG tarihi	Katılımcı sayısı
Suriyeli 1. Grup	1.08.2022	6	22.08.2022	5
Suriyeli 2. Grup	7.10.2022	6	1.11.2022	2
Türkiyeli 1. Grup	13.10.2022	5	4.11.2022	2
Türkiyeli 2. Grup	11.11.2022	6	5.12.2022	4
Toplam	-	23	-	13

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Suriyeli katılımcıların yaşları (35, 37, 40, 41, 42, 47 ve 66) orta yaş grubunda toplanmış olup bir kişi diğerlerinden daha yaşlıdır. Hepsi evli ve çocukludur. Türkiyeli grup ise biraz daha gençlerden oluşmaktadır. (Yaşlar sırasıyla 21, 26, 27, 28, 35 ve 39'dur). Aralarında iki kişi be-kardır ve yeğenleri vardır, diğerleri evli ve çocukludur.

Odak Grup Görüşmelerinin Her Grubun Kendi İçindeki Değerlendirmesi

Bu çalışmada 2 Suriyeli ve 2 Türkiyeli grupla ikişer odak grup görüşmeleri yapıldı. Bu bölümde her grubun birinci ve ikinci odak grup görüşmeleri

incelenerek değişimler belirlendi ve değerlendirildi. Değerlendirmelerde katılımcıların rumuzları kullanılmıştır.

Suriyeli Erkekler 1. Grup - 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi

Suriyeli erkeklerle iki grup halinde odak grup görüşmesi yapıldı. Esenyurt'ta yapılan 1. Suriyeli Grubun ilk odak grup görüşmesine 6 kişi katılmıştı. Fakat 21 gün sonunda yaptığımız 2. odak grup görüşmesine 6 kişinin 5'i katıldı. Oyun etki analizi bu beş kişinin görüşleri üzerinden değerlendirildi.

İlk toplantıda, katılımcılara oyunu henüz tanıtmamışken onlar bir istekte bulundu: Türkçe Kursu. Bu kursun erkeklerin katılımına uygun olarak akşam vakti

yapılmasını ve mümkünse bizim derneğimiz tarafından yapılmasını istediler.

Katılımcıların oyunu telefonlarına indirmelerinin arkasından odak grup görüşme sorularına geçildi.

Soru 1- Ailenizde kararları kim verir? Peki bu kararları verirken aile bireylerinin fikirlerini alır mısınız? Aile bireylerinin fikirleri sizin son kararınızı etkiler mi?

İlk Suriyeli grubunda bu çalışmayı Ham-

mud, Husni, Fuad, Numan ve Adil Beyler tamamladı. Katılımcıların birinci ve ikinci odak grup görüşmelerinde ifadelerinde farklılıklar tespit edildi.

Numan Bey, birinci odak grup görüşmesinde aile büyüklerine danışmayı önemsemediğini, çocuklarına fikirlerini danışmadığını söylemişti. İkincisinde ise çocuklarla ilgili konularda onların da fikrini almak gerektiğini söylemektedir. Her iki odak grup görüşmesinde de eşinin fikrini almayı önemsemediğini söylemiştir. 21 günlük oyun deneyiminin çocukların fikrini almak konusundaki fikirlerini etkilediğini söylemek mümkündür. Benzer bir durum Husni Bey için de geçerlidir. Birinci odak grup görüşmesinde karar alma sürecini anlatırken kızından bahsetmeyen Husni Bey, yirmi bir gün sonraki toplantıda kızının da düşüncelerini dinlemesi gerektiğini ifade etmiştir. Fuad Bey, birinci odak grup görüşmesinde erkek olduğu için son kararı kendisinin verdiğini söylerken ikincisinde ortak karar vermeye vurgu yapmıştır. Hammud Bey, birinci odak grup görüşmesinde ailede kararların anne-baba tarafından ortak alınmasına ve aile büyüklerinin fikrinin alınmasına vurgu yaparken ikinci odak grup görüşmesinde evdeki

herkesin fikrinin önemli olduğunu ifade etmektedir.

Değerlendirme: 21 günlük oyun deneyiminin bu kişilerin görüşlerini toplumsal cinsiyet hassasiyeti ve aile içi demokrasi açısından olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Katılımcılar ortak karar almaya daha çok vurgu yapmışlardır. Adil Bey, birinci odak grup görüşmesinde bu soruya cevap vermemiş, ikincisinde ise ailede karar alma otoritesinin babada olmasının ve her şeyi danışmaması gerektiğinin altını çizmiştir. 21 günlük oyun deneyiminin Adil Beyin düşünceleri üzerinde pek etkili olamamasının sebebinin Adil Beyin diğer katılımcılara nazaran ileri yaşı olabilir.

Soru 2-Çocuklarınızın eğitime nasıl karar verirsiniz? Eşiniz ya da çocuklarınızın fikrini alır mısınız? Sizce çocuklar en az ne kadar okumalı, hangi okulu bitirmeli? Kızınızın dil veya meslek edindirme kurslarına katılmasına ne dersiniz? Peki ya eşinizin katılmasına ne dersiniz? Bu kurslar gece olsa gitmeleri ne nasıl yaklaşırsınız?

Katılımcılardan Hammud Bey birinci odak grup görüşmesinde bu soruya cevap verirken eğitimin önemini belirt-

tikten sonra çocuklarının üniversite eğitimi almasını istediğini belirtmektedir. Husni Bey de çocuklar konusunda Hamud Bey'le aynı görüşte olmasının yanı sıra kadınların yaygın eğitim süreçlerine katılmasını desteklediğini ama kendi eşinin hem yaşının ileri olmasından hem de evde engelli çocuklarına baktığından dolayı kurslara katılmadığını ifade etmektedir. Fuad Bey, çocukların eğitimi konusunda ana-babanın ortak karar alması gerektiğini söylediikten sonra kendi çocuğunun 5 yaşında anaokuluna başladığını belirterek bu deneyimin çocuğu üzerindeki olumlu etkilerinden -mesela iletişim becerisinin gelişmesinden- bahsetmektedir. Numan Bey, çocuklarının eğitimi ile alakalı kararları eşinin aldığı, kendisinin ise gerekli maddi desteği sağlamaya çalıştığını ifade etti. Adil Bey ise hem oğlunun hem de kızının Suriye'de eğitim alarak mühendis olduğunu, bireylerin eğitimi tamamladıktan sonra evlenmesinin daha iyi olacağını düşündüğünü dile getirdikten sonra iç savaş dolayısıyla zorunlu göçe maruz kalan gençlerin eğitime katılmak yerine kağıt toplayıcılığı, vs. gibi işlerde çalışmak zorunda kaldığını gördüğünü anlatmıştır.

İkinci odak grup görüşmesinde ise

Fuad Bey, çocukların eğitimi konusunda anne-babanın ortak karar almasının ehemmiyetini vurguladıktan sonra maddi durumun bu kararları uygulamadaki önemine değinmekte ve maddi imkansızlık yüzünden çocukların okula gönderilemediğini dile getirmektedir. Husni Bey de eğitim konusunda ekonomik durumun önemini vurgularken Adil Bey, çocukların en azından liseyi bitirmesi gerektiğini düşündüğünü, okumak istemeyen çocuğun mesleğe yönlendirilmesini, okumak isteyenine ise doktora kadar desteklenmesi gerektiğini düşündüğünü ifade etmektedir. Adil Bey, Fuad Beyin vurgusunun aksine olarak bu konudaki son kararı babanın alması gerektiğini ifade etmektedir.

Değerlendirme: Katılımcıların çoğunun eğitimde fırsat eşitliği ve çocuklar hakkındaki önemli kararları almada anne-babanın ortak karar almasının önemi konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyetine yakın bir çizgide durduklarını, Adil beyin bu konudaki farklı fikirlerini ise 21 günlük oyun deneyiminin değiştiremediği görülmektedir. Adil Bey, ikinci odak grup görüşmesinde son kararı verme hakkının babada olduğunu ayrıca vurgulayarak diğer katılımcılar

dan farklı bir noktada olduğunun altını çizmektedir. Adil Bey'e, 21 günlük oyun deneyimi boyunca onu bu konuda farklı düşündürecek bazı durumlarla karşılaşmış karşılaşmadığı sorulduğunda ise "oyunu bazen eşinin oynadığını, kendisinin yaşı icabı pek ilgilenemediği" öğrenildi. Sonuç olarak, aslında Adil Bey özelinde yapılan ölçme sonuçlarına, oyun tecrübesinin pek de etkili olmadığına dikkat etmek gerekmektedir.

Soru 3- Çocuk işçiliği yani çocukların çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konuda kız ve oğlan çocukları arasında fark var mı?

Birinci odak grup görüşmesinde Numan Bey, bu soruya cevaben çocukları için bir iş imkanı belirdiğinde bunu onlara sorarak kararı onlara bırakacağını söylemektedir. Hammud Bey ise 18 yaşından küçük çocuğunun çalışmasına izin vermeyeceğini, kız çocuklarının çalışmasına ise hiç izin vermeyeceğini ifade etmiştir. Husni Bey, çocuğun geleceğinde iyi yerlere gelebilmesi için çalışmaması gerektiğini, bu konuda kız veya oğlan çocuğunun fark etmediğini söylemektedir. "Kız oğlan fark etmez, gerekirse gece gündüz çalışırım ama çocuğumu çalıştırmam" diye eklemektedir. Fuad Bey, 18 yaşın

altındaki çocukların çalıştırılmasının bir şiddet türü olduğunu, aslında Suriyeli-lerin kültüründe çocukların hem çalışıp hem de okumasın fikrinin bulunmadığını ama Türkiye'deki ekonomik şartlardan dolayı çocuğunu çalıştırmak zorunda kalan kişilerin bulunduğunu ifade etmiştir. Mühendislik eğitimi almış olan Adil Bey kendi çocukluk tecrübelerinden bahsederek okurken yazları çalıştığını çünkü o vakitler yaz döneminde eğitimi destekleyici etkinliklerin bulunmadığını, çocuk işçiliğinin ise bir zulüm olduğunu ve Suriyelilerde bu durumun yaygın olduğunu ifade etmektedir.

İkinci odak grup görüşmesinde Fuad Bey, çocuk işçiliğini bir şiddet türü olarak gördüğünü, evin maddi olarak desteklenmesinin çocuğun değil babanın sorumluluğunda olduğunu söyleyerek Husni Bey'in ilk odak grup görüşmesinde söylediklerine benzer şeyler söylemiştir. Hammud Bey, çocukların çalıştırılmasının zaten yasak olduğunu, kendi çocuklarının ise dil, kültür vs. gibi çeşitli bariyerlere rağmen Türkiye'de okuyarak üniversite mezunu olduğunu ifade etmektedir. Birinci odak grup görüşmesine göre kendi çocukları hakkında daha fazla bilgi vermiştir. Numan Bey, ailenin so-

rumluluklarından birinin çocuğa güvenli bir alan yaratmak olduğunu ifade ederek çocuk işçiliğini şiddet olarak gördüğünü ve çocukların ailelerin güvenen bireyler olarak yetiştirmenin önemini dile getirmektedir. Adil Bey kendi çocukluk deneyimlerinden bahsederek bu kez çocukken çalışmasının sebebini ailesinin maddi sıkıntılarına bağlamaktadır.

Değerlendirme: İki odak grup görüşmesi arasındaki cevaplara bakıldığında, çocuk çalıştırılmasının yasak olduğunu dile getirmenin ikinci odak grup görüşmesinde daha görünür hale geldiğini görmek mümkündür. Ayrıca kişilerin kendi çocukluklarına ve çocuklarına dair tecrübeleri dile getirirken ikinci toplantıda daha samimi konuştukları fark edildi. Bunun sebebinin onlarla oyun aracılığı ile olsa da kurulan 21 günlük kesintisiz etkileşimin olduğu düşünülmektedir.

Soru 4-Çocuklarınızın evliliğine kim karar verir? Kızınız evlenirken kendi istediği kişiyle evlenmesine izin ver misiniz? Onun fikrini sorar mısınız? Peki ya oğlunuz?

Adil Bey, ilk odak grup görüşmesinde bu soruya cevaben kendileriyle konuştuktan, konuyu tartıştıktan sonra kızının

da oğlunun da istediği kişiyle evlenebileceğini ama çocuklarının evleneceği kişilerin güzel ahlaklı kişiler olmasının gerektiğini ve ailelerinin de iyi aile olması gerektiğini belirtmektedir. Numan Bey de çocuklarının evleneceği kişilerin ahlakının iyi olması gerektiğini söylerken Husni Bey çocuklarının sevdiği ve anlaşabildiği kişilerle evlenmesinin önemli olduğunu dile getirmektedir. Hammud Bey, evlilik konusunda kızını istemediği biriyle evlendirmeyeceğini, bu konuda zorlama yapmayacağını belirtmektedir.

Husni Bey ikinci odak grup görüşmesinde bu soruya cevap verirken çocuğunun evliliğine çocuğunun karar vereceğini, eğer sevgi ve güven varsa anne-babaları da devreye sokarak evleneceklerini söylemektedir. Adil Bey, Suriye’de Çerkezlerin evliliklerinin hem kızın hem de erkeğin mutabakatıyla ve adetlerini uygulayarak gerçekleştiğini söylerken Fuad Bey, Türkiye’de de Mardin ile İstanbul arasında evlilik konusunda tutum farklılıklarının olduğunu ve bazı bölgelerde hala eski düşüncelerin hakim olduğunu ifade etmektedir.

Değerlendirme: İki odak grup görüşmesi arasındaki farklılıklara bakıldığında ilk odak grup görüşmesinde de evlilik konu-

sunda adayların isteğinin önemli görül-
düğü ama ikinci odak grup görüşmesin-
de adayların görüşlerini önemsemeyen
bölgelerin eski/ geri kalmış olarak
nitelendirildiği görülmektedir. Kişilerin
istemediği kişilerle evlendirilmemesi ge-
rektiği, her iki odak grup görüşmesinde
de yüksek sesle ifade edilmiştir.

**Soru 5-Türkiye’de evli kadınların çalış-
şarak aile ekonomisine destek olması
hakkında ne düşünüyorsunuz? Kadınla-
rın çalışabileceği işler sizce neler olabi-
lir? Peki kadın eşinden daha fazla para
kazansa bunu eşi nasıl karşılar?**

Fuad Bey bu konuya cevaben “Gördüm
komşularımı, Türkiye’de karşılaştım. Ken-
di ayakları üstünde durabiliyor. Burada
kadının yeri var. Benim Türk akrabalarım
var Suriye’de bir şekil burada ayrı bir
şekil. Suriye’de evden çıkmazdı hiç. Bu-
radayken her şeyi değişti. Zor yani. Ben
kadının yanındayım tabi” dedikten sonra
çalışan kadınların Suriyeli mi yoksa Tür-
kiyeli mi olduğunu sormuş, tüm kadınlar
için sorduğumuz bir soru olduğunu söy-
lediğimizde ise kadınların çalışma hakla-
rının bulunduğunu ifade etmiştir.

Adil Bey bu soruya kendi tecrübesinden
yola çıkarak “Her gün uyanıyorum kom-

şum topuklu ayakkabıyla sabah 6.30 da
iner duyarım yani akşam ise saat 8’de
döner yani bu çok zor, maddi olarak ev
içinde kim ekonomiyle ilgileniyor bil-
miyorum. Çocuklar evde ne yapıyor bil-
miyoruz yani. Biz aile mi istiyoruz yoksa
para mı? Çocuklar mecbur çalışıyor. Doğ-
ru değil yani. Meslek olarak kadın öğ-
retmen olabilir belli saati var çünkü. Ben
ilimle birlikteyim. Ben talep ettim mü-
hendis olsun diye hatta eşim kolay bir
meslek edinsin istedi. Ben bunu kabul
etmedim ilim silahtır. Aile çocuk daha
önemli paradan!” diye cevaplamıştır.

Numan Bey, eşinin kendisinden fazla
para kazanacağı bir işte çalışmasını is-
temeyeceğini, çünkü bu durumun erkeği
küçülteceğini, hakimiyeti kadına verece-
ğini belirterek “Benim daha fazla kazan-
mam gerekir ki ben kararları alabileyim
söz geçirebileyim” demiştir. Numan Bey
ayrıca çocuklarının küçük olduğunu
ve zaten karısının ev işlerini yaparak
yeterince destek olduğunu ayrıca çalış-
masına gerek olmadığını düşündüğünü
söylemektedir.

Husni Bey, kadının isterse çalışabile-
ceğini, isterse evde yapabileceği işleri
de -terzilik, vs.- tercih edebileceğini
ifade etmektedir. Fuad Bey ise kadının

çalışmasının ev işleri ve çocuk bakımı açısından sorun yaratabileceğini ama ev içinde bir iş yapacaksa buna razı olacağını söylemektedir. Hammud Bey ise çalışma konusunda erkek ile kadın arasında fark olmadığını söyleyerek kendi deneyimini şöyle anlatmaktadır: “Benim eşim çalışıyor benim gözümde problem var. Erkek ve kadın arasında fark yok. Kadına Allah kolaylık versin ev, çocuk yük omuzlarında.”

Kadının ekonomik hayata katılımına dair sorumuz, her iki odak grup görüşmesinde de katılımcıların cevaplarında kendi deneyimlerini en çok aktardığı sorumuz olmuştur.

Adil Bey ikinci odak grup görüşmesinde Suriye’de iken kadınların çalışmasına dair hiç düşünmediğini ama burada kadınların hem çalışıp hem de toplumsal hayata rahatça katıldıklarını gördüğünü dile getirmektedir. Adil Bey, kadının erkekten daha fazla kazanmasını bir sorun kaynağı olarak görürken çalışan kadının makyaj ve giysi ihtiyaçları ile çocuğunu bırakmak için vereceği kreş parasının ev ekonomisini daha da dara sokacağını söylemektedir. Numan Bey, ilk odak grup görüşmesinde ifade ettiği fikirlerini değiştirerek eşinin çalışmasını sosyal

baskı yüzünden, yani başkalarını ne der diye düşünerek engellemeyeceğini ama çocukları küçük olduğu için bir müddet daha çalışamayacağını ifade etmektedir. Hammud Bey, medeniyetin olduğu yerde kadının da çalışabileceğini, kadının kocasından daha fazla kazanmasında da bir sorun görmediğini ifade etmektedir. Husni Bey, eşinin çalıştığını ama engelli çocukları olduğundan dolayı işini evde yaptığını ve hatta bu işi de kendisinin ayarladığını ifade etmektedir. İlk odak grup görüşmesinde Husni Bey, eşinin çalıştığı işi kendisinin ayarladığını söylememiştir.

Fuad Bey bu soruya “Aynı hastanede çalışan eşler var ve çocuklarını her gün onlarla birlikte hastaneye götürüyorlar. Ak-rabam sormuş: ‘neden çocuğu ninesine veya bir akrabaya bırakmıyorsun’ diye, doktor da ‘kime güveneyim bu zamanda çocuğum gözümün önünde olsun daha iyi’ şeklinde cevap vermiş”, diye anlattı. Fuad Bey, çalışan kadınların çocuklarının bırakabileceği güvenli alanların azlığına vurgu yaparak doktor da olsa bir kadının çalışması halinde çocuğunun sıkıntı yaşadığını belirtmeye çalışmaktadır. Hammud Bey de bu soruya, hayatın pahalı olduğundan söz açarak aynı evi iki aile

paylaşırsalar bile zor geçindiklerini ifade etmektedir.

Değerlendirme: İlk toplantıda kadınların Türkiye’de çalıştığı, kadının yeri olduğu ve hem ev hem çocuk hem de iş yükünü nasıl kaldırdıkları sorgulanmıştır. Katılımcılar 21 günlük oyun deneyiminin ardından Türkiye’de kadınların çalışma hayatına daha aktif olarak katıldıkları-

nı, kendi eşlerinin evde çalışması için iş bulduklarını, Türkiye’deki ekonomik hayatın zorlayıcı olduğunu daha yüksek sesle ifade edebilmişlerdir. Ancak her iki toplantıda da kadının çalışmasının kadının iş yükünü artıracaklarını dile getirmişlerdir. Erkeklerin kadınların evdeki iş yükünü paylaşmayı akıllarına bile getirmedikleri gözlenmiştir.

Suriyeli Erkekler 2. Grup- 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi

Suriyeli erkeklerle yapılan toplantıya katılım sayısının eksik olması nedeniyle ikinci bir grupta çalışma yapıldı. Balat’ta yapılan ikinci Suriyeli Grubun ilk odak grup görüşmesine 6 kişi katıldı. Fakat 21 gün sonunda yapılan ikinci odak grup görüşmesine 6 kişinin 2’si katıldı. Bu nedenle oyun etki analizi bu 2 kişinin görüşleri üzerinden değerlendirildi. Yeterli verinin olmadığı durumlarda, sadece birinci odak grup görüşmesine katılan kişilerin görüşlerini de ele alınmaktadır.

Soru 1- Ailenizde kararları kim verir? Peki bu kararları verirken aile bireylerinin fikirlerini alır mısınız? Aile bireyle-

rinin fikirleri sizin son kararınızı etkiler mi?

Bu soruya her iki katılımcı da birinci odak grup görüşmesinde evde kararı babanın alacağını, babanın vereceği kararların doğru olacağını savunmaktadır. Muhammed Bey, Seyf Beyden farklı olarak nihai kararı almadan önce eşiyile istişare ettiğini söylemektedir. İkinci odak grup görüşmesinde ise katılımcılar, aile içi kararları alırken eşleriyle ve çocuklarıyla istişare etmeye daha kuvvetli vurgu yaptı. Oyunun tasarımına da değinen katılımcılardan Muhammed Bey “zekice tasarlanmış bir oyun olduğunu” söy-

lerken Seyf Bey ise “çok güzel bir oyun, işaretler verilmiş ve sen karar veriyorsun seçimlerde. Çocuk okula mı yoksa işe mi gidecek, çocuk kreşe mi yoksa baba mı baksın, burada seçtiğimiz cevaplarla puanımız düşüyor veya artıyor. Oyunda güven, maddi durum olarak her türlü yere değinilmiş” demektedir.

Değerlendirme: 21 günlük oyun deneyiminin ardından her iki katılımcının da aile içi demokrasiye yaptığı vurgu güçlenmiştir. Katılımcılar, gerçek hayattaki pek çok unsuru oyunda görebildiklerini söylemektedirler.

Soru 2- Çocuklarınızın eğitime nasıl karar verirsiniz? Eşiniz ya da çocuklarınızın fikrini alır mısınız? Sizce çocuklar en az ne kadar okumalı, hangi okulu bitirmeli? Kızınızın dil veya meslek edindirme kurslarına katılmasına ne dersiniz? Peki ya eşinizin katılmasına ne dersiniz? Bu kurslar gece olsa gitmelerine nasıl yaklaşırsınız?

Seyf Bey bu soruya birinci odak grup görüşmesinde “Benim önceliğim, çocuklarımın okula gitmesi ve bir şeyler öğrenmesi yönünde, çocuğum şu an anaokuluna gidiyor ama zaman o kadar hızlı değişiyor ki, birkaç sene bile geçse kuşak

farkı oluyor artık, bu sebeple çocuğum büyüyünce, o zamanki şartları da göz önünde bulundurarak okul konusunda çocuğuma da ne düşündüğünü sorarım. Zaman neyi gerektirirse o olacaktır.” Seyf Beyin, çocukların eğitim ile zamanının şartlarına göre hazırlanabildiğini belirtmesi, çocuğunu Türkçeyi de erken ve güzel öğrenebilmesi için kreşe gönderdiğini ifade etmesi diğer katılımcılardan takdir aldı. Muhammed Bey, ikinci odak grup görüşmesinde bu soruya cevap verirken bir yandan da eşiyle geliştirdiği oyun deneyimine vurgu yaptı: “Akıl ve fikir gerektiren bir oyun. Türk veya Arap fark etmiyor. Birebir çeviri yapılmış zaten hem sorular hem de cevaplar da. Ben oynuyorum hatta eşimle oturup tartışıyoruz!” Muhammed Bey, eşinin kursa gitme fikrine sıcak yaklaştığını ama kursun yeri ve zamanının evdeki çocukların bakımı açısından önemli olduğunu söyledi. Hem kız hem de oğlan çocuklarının okullaşmasının çok önemli olduğunu belirtti. Seyf Bey, eğitilmiş annelerin çocuklarını daha iyi şekilde yetiştirebileceğini söyledi.

Değerlendirme: Katılımcıların yaşının nispeten genç olması, çocukların ve kadınların eğitim hakları konusunda daha

hassas olmalarının önemli bir sebebi olabilir. Bazı katılımcılar oyun deneyimlerine eşlerini de ortak ettiklerini ve sonuçlarını karşılaştırdıklarını da belirttiler. 21 günlük oyun deneyimi bu katılımcıların görüşlerini yeniden gözden geçirerek toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyetine sahip cevaplarını daha yüksek sesle dillendirmelerine vesile olmuş gibi görünmektedir.

Soru 3- Çocuk işçiliği yani çocukların çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konuda kız ve oğlan çocukları arasında fark var mı?

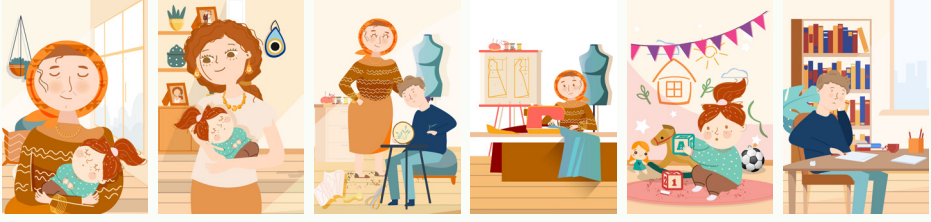
Bu soruyu ikinci odak grup görüşmesine katılan her iki katılımcı da ilk odak grup görüşmesinde cevaplamamıştı. Birinci toplantıda Hamid isimli katılımcı, okula gitmeyi sevmeyen bazı öğrencilerin olabileceğini bunların işe yönlendirmenin uygun olacağını söylediğinde gruptan bir itiraz çıkmamıştı. İkinci odak grup görüşmesinde ise aynı soru yöneltildiğinde Seyf ve Muhammed Bey, kendilerinin de çocukken çalıştığını ama aynı zamanda okullarına devam ettiklerini, çocukların asıl işinin okula gitmek olması gerektiğini belirttiler. Kız çocuklarının çalışmasına daha mesafeli duran Muhammed Bey, çocukların ilk işinin öğrenim olduğunu

ifade etti. Seyf Bey ise belli bir yaşa gelen çocuğun okumak veya çalışmak arasında tercih yapabileceğini söyledi.

Değerlendirme: İkinci odak grup görüşmesinde katılan katılımcılarımız ilk toplantıda bu soruya sessiz kalırken 21 günlük oyun deneyimi sonrasında bu konuda daha rahat konuşmaya başlamıştır. Kendi çocuk işçilik deneyimlerini hatırlayan katılımcılar, çocukların öncelikli işinin eğitim olduğunu ama bir yaştan sonra okumak istemeyen çocukların çalışabileceğini ifade etti.

Soru 4-Çocuklarınızın evliliğine kim karar verir? Kızınız evlenirken kendi istediği kişiyle evlenmesine izin verirsiniz? Onun fikrini sorar mısınız? Peki ya oğlunuz?

Bu soruyu ikinci odak grup görüşmesine katılan her iki katılımcı da ilk odak grup görüşmesinde cevaplamamıştı. İlk toplantıda Alaaddin isimli katılımcı bu soruya cevaben şöyle demişti: “Çocukların küçük yaşta evlendirilmesi çok yanlış, aşık olunca dünyayı unutuyorlar, gözleri başka bir şey görmüyor, kız çocuğunun arkasında baba olmalı, küçük yaşta evliliğe müsaade etmemeli, oğlan çocuğu için de doğrunun yanlışın ne olduğu

gösterilmeli, hayat öğretilmeli.” Alaaddin Bey’in soruyu cevaplarırken kız çocuğu ve oğlan çocuğuna yaptığı ayrımın temel sebeplerinden biri, en yaşlı katılımcılarımızdan biri olması olabilir. Fakat onun söylediklerine herhangi bir itiraz da gelmemişti. İkinci odak grup görüşmesinde ise katılımcılarımız Seyf ve Muhammed Bey, çocuklarının evlenecekleri kişileri sevmelerinin önemini vurgulayarak evlenilecek kişilerin ailelerinin de iyi kişiler olmasının mutlu bir yuva kurmanın önemli bir şartı olduğunu söylediler. Suriye’de hem erkek hem de kadınların ailelerinin isteği ile istemedikleri kişilerle evlenebildiklerini ama artık yeni jenerasyonun bu konuda daha seçici olduğunu ifade ettiler.

Değerlendirme: İkinci odak grup görüşmesine katılan katılımcılarımız ilk toplantıda bu soruya sessiz kalırken 21 günlük oyun deneyimi sonrasında bu konuda daha rahat konuşmaya başlamıştı. Suriye ve Türkiye’deki sosyal şartların adetleri değiştirdiğine yaptıkları vurgu önemlidir. Ayrıca evlilik konusunda aile içinde bir istişare ortamının var olmasının ve dünürlerinin de zararsız, iyi insanlardan oluşmasını istemektedirler. Oyun deneyiminin katılımcıların bu konular-

daki konuşma isteksizliğini kırdığını gözlemlemek mümkündür.

Sorular 5-Türkiye’de evli kadınların çalışarak aile ekonomisine destek olması hakkında ne düşünüyorsunuz? Kadınların çalışabileceği işler sizce neler olabilir? Peki kadın eşinden daha fazla para kazansa bunu eşi nasıl karşılar?

Bu soruyu ikinci odak grup görüşmesine katılan her iki katılımcı da ilk toplantıda cevaplamamıştı. İlk toplantıda katılımcılardan Hamid Bey, önce kadınların çalışmaması gerektiğini söylerken konuşma esnasında ancak erkeğin hasta olmasının bu durumda bir istisna olacağını belirtti. Faris Bey ise “‘Karı, koca fark etmez; ikisi de aynı anda çalışabilir ve kadın daha fazla para kazanabilir, bu bir problem değil” diyerek toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyetine sahip bir cevap verdi. İkinci odak grup görüşmesinde ise Seyf Bey, çocukların bakımını da gözetken bir çözüm dahilinde kadınların da çalışabileceğini, zaten Türkiye’deki ekonomik düzende tek bir kişinin çalışmasıyla ailelerin düzgün bir şekilde yaşamadığını belirtti. Muhammed Bey de Seyf Bey’i tasdik ederek, etrafında evde çalışan Suriyeli kadınların olduğunu ve ailelerinin ekonomik olarak daha güçlü olduğunu belirtti.

Değerlendirme: İkinci odak grup görüşmesine katılan katılımcılarımız ilk odak grup görüşmesinde bu soruya sessiz kalırken 21 günlük oyun deneyimi sonrasında bu konuda daha rahat konuşmaya başlamıştır. İlk odak grup görüşmesinde bu sorunun çevresinde gelenekçi görüş ile toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyetine sahip görüşler dile getirilmiş ama çok fazla da tartışılmamıştı. İkinci odak grup görüşmesine katılan katılımcılarımız, komşularının deneyimlerini de hesaba katarak kadınların ekonomik hayata

katılımlarının aileleri daha güçlü hale getirdiğini dile getirmişlerdir. Çocukların bakımı mevzusu, bu konuda kritik bir rol üstlenmektedir. Bu soruya verilen cevabı da diğer sorulara verilen cevaplarla beraber düşündüğümüzde, 21 günlük oyun deneyimi esnasında katılımcılarımızın oyun oynarken oyundaki senaryolar ile kendi gerçeklikleri arasında bağ kurduğunu ve oyunu bu gerçekçilik duygusuyla oynadığını varsayacak ölçüde veriye sahibiz gibi görünmektedir.

Türkiyeli Erkekler 1. Grup- 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi

Türkiyeli erkeklerle iki grup halinde odak grup görüşmesi yapıldı. Birinci grubun ilk odak grup görüşmesine 5 kişi katıldı. Fakat 21 gün sonunda yapılan ikinci odak grup görüşmesine 5 kişinin 2'si katıldı. Bu yüzden ilk grubun oyun etki analizi bu 2 kişinin görüşleri üzerinden değerlendirilecektir. İlk grubun birinci odak grup görüşmesi Zeytinburnu'nda, ikincisi ise Balat'ta yapıldı.

Soru 1-Ailenizde kararları kim verir? Peki bu kararları verirken aile bireyleri-

nin fikirlerini alır mısınız? Aile bireylerinin fikirleri sizin son kararınızı etkiler mi?

Katılımcılar çalışma öncesinde birbirleri ile arkadaş oldukları için sorulara oldukça samimi cevaplar verdiler. Berk Bey ilk toplantıda birinci soruya “Ben hanımcıyım, hanımcılık kazanır!” diye cevap verirken 21 günlük oyun deneyiminin ardından “Bilen kişi fikrini söyler diğer kişilere uyarsa, karşı çıkmıyorsa ilerler” cevabını vermiştir. Fatih Bey ise birinci

ve ikinci odak grup görüşmelerinde sırasıyla, “Karar verilecek mevzu hakkında, kim daha bilgiliyse o karar verir” ve “Herkes uzmanlık alanında fikir verebilir” diyerek eşitlikçi ve liyakate önem veren tavrını korumuştur.

Değerlendirme: Katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği ve liyakate duyarlı tavrına her iki odak grup görüşmesinde de şahit olundu. Yaşlarının genç olması, İstanbul’un merkezi bölgelerinde doğup büyümeleri ve üniversite tahsillerinin bulunmasının bu durumun nedenleri arasında olduğunu düşünülmektedir.

Soru 2-Çocuklarınızın eğitimine nasıl karar verirsiniz? Eşiniz ya da çocuklarınızın fikrini alır mısınız? Sizce çocuklar en az ne kadar okumalı, hangi okulu bitirmeli? Kızınızın dil veya meslek edindirme kurslarına katılmasına ne dersiniz? Peki ya eşinizin katılmasına ne dersiniz? Bu kurslar gece olsa gitmeleri ne nasıl yaklaşırsınız?

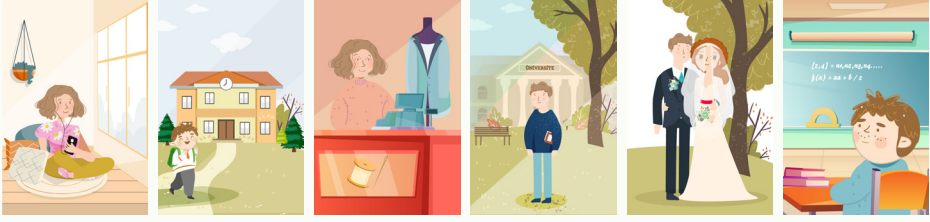
Berk Bey, ikinci odak grup görüşmesinde “Daha dün ‘eşimle, çocuk için yabancı dil kursuna gönderelim’ dedik. Hem çocuğumun hem eşimin ardında dururum. Eşimi geliştirecek bir kurs olursa gitsin, gelsin. Gerekirse ben de onunla giderim” dedi.

Fatih Bey, ilk odak grup görüşmesinde bu soruyu “Benim izin vermem söz konusu değil, eşim isterse gider ancak muhit önemlidir. Bana sorsa ben istemeyebilirim ama bize sorulmaz, daha çok söylenir!” şeklinde cevaplarırken, ikinci odak grup görüşmesinde eşiyile arasındaki eğitim farkını vurgulayarak eşini geliştirecek kurslara gitmesini desteklediğini söylemiştir.

Değerlendirme: İlk odak grup görüşmesinde katılımcılar toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik birçok defa sitem, işneleme içeren sözler kullandı. Berk Bey “Ben feminist biriyle evliyim, şu anda da dans kursuna gidiyoruz” dediğinde “feminist” kelimesini duyan diğer katılımcıların gülmesi, “bize sorulsa cevapları alırlar ama bize sadece söyleniyor” gibi ifadeler ile aslında bu konuda farklı türlü davranmak istediklerini söylemek istiyor gibi görünse de bu durumun bir sebebi, erkek ortamında bulunuyor olmaları da olabilir.

Soru 3-Çocuk işçiliği yani çocukların çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konuda kız ve oğlan çocukları arasında fark var mı?

Her iki katılımcı da birinci odak grup gö-

rüşmesinde bu soruya kendi çocuk-işçilik tecrübelerinden bahsettiler. Fatih Bey, akademik eğitim ile mesleki eğitimin ayrılmasının öneminden bahsederken Berk Bey, çalıştırılan çocukların “gençliklerini kaybettiklerini” belirtti. Her ikisi de çocukken çalışma deneyimine sahip olan katılımcıların çocuk işçiliğine karşı duruşları oldukça netti.

Katılımcılar, ikinci odak grup görüşmesinde ise çocuk işçiliğine dair güncel gelişmelere referans vererek -çocukların 1 gün kültür dersleri alıp haftanın kalan 4 günü marketlerde resmi olarak çalıştırılması hususu- güncel siyasi düzenlemelerin çocuk hakları aleyhine olmasından dolayı endişelerini aktardı. Çocuk işçiliğinde cinsiyet faktörünün ehemmiyetinin olmadığını düşünen katılımcılardan biri 18 yaş altı çocuk işçiliğine kesinlikle karşı olduğunu söylerken diğeri 16 yaşından sonra çalışmanın kişiyi iş hayatına alıştırabileceğini söylemektedir.

Değerlendirme: Bu soruya verilen cevaplardan 21 günlük oyun deneyiminin katılımcıları, oyunda vurgulanan konulara dair daha duyarlı hale getirdiğini, bu konudaki var olan fikirlerini kendi tecrübelerini de katarak yeniden düşünerek gözden geçirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların bu tür refleksif/özdüşünümsel bir tavrı bir cep telefonu oyunu ile üretmiş olmaları oyunun oyuncuya sağladığı önemli bir kazanımdır ve bu somut şekilde görülmüştür.

Soru 4-Çocuklarınızın evliliğine kim karar verir? Kızınız evlenirken kendi istediği kişiyle evlenmesine izin verirsiniz? Onun fikrini sorar mısınız? Peki ya oğlunuz?

Katılımcılardan yeni doğmuş çocuğu bulunan Berk Bey, bu soruyu “Bu soru için biraz gencim ama bir erkek olarak ailemin baskısına maruz kaldım. Kendimi babam yerine koysam haklılar” şeklinde cevapladı. Fatih Bey ise “Eskimo ile de evlenebilir eğer iyi bir insansa, zarar vermeyecekse istediği şekilde yaşayabilir. Evlenmek zorunda da değil” cevabı bir tartışma ortamı yarattı. Cevabı çok liberal bulan başka bir katılımcı “Bir kızın var 25 30 sene büyüttün geldi, hırslı bir geldi!” diye lafa karıştığında Fatih Bey, adayın kötü biri olmamasını şart koştuğunu yineledi. Bu bölümde ortak kanı çoğunluğun eğer çocuğun kararında aile yapısına uymadığını düşündükleri bir durum var ise buna karışacakları ve engellemeye çalışacakları yönündeydi.

İkinci odak grup görüşmesine katılan katılımcılar ise evlilik için sadece adayın değil adayın ailesinin de önemli olduğunu, 18 yaş altında evliliğin kabul edilemez olduğunu ve ideal evlilik yaşının 25 yaş ve üstü olduğunu vurguladılar.

Değerlendirme: 21 günlük oyun deneyiminin, katılımcıların çocuklarının evliliği konusundaki fikirlerini yeniden düşüncelerini sağladığını, kişinin isteğinin evlilik için ne derece önemli olduğunu, ancak adayın ailesinin de önemli olduğunu düşüncesine sahip olduklarını görüyoruz. Çocuklarının seçimlerine fırsat tanımakla birlikte seçimi koşulsuz olarak onlara bırakmadıkları görülmektedir.

Soru 5-Türkiye’de evli kadınların çalışarak aile ekonomisine destek olması hakkında ne düşünüyorsunuz? Kadınların çalışabileceği işler sizce neler olabilir? Peki kadın eşinden daha fazla para kazansa bunu eşi nasıl karşılar?

Katılımcılardan Berk Bey, ilk odak grup görüşmesinde bu soruya cevap verirken erkek ile kadın arasındaki anatomik farklardan kaynaklı fiziksel güç dengesine vurgu yaparak erkeklerin fiziksel güç gerektiren işlerde çalışmasının kadınlara göre daha iyi olabileceğini düşündüğü-

nü belirtmiştir. Ayrıca zihninde erkeğe ayırdığı bazı alanların bulunduğunu belirterek “Erkeklerin olduğu ortamlarda; futbol, siyaset ortamında kadın olunca bu bizim motivasyonumuzu düşürüyor!” demiştir. Bu noktada uygulayıcı, her iki katılımcının da mesleğinin itfaiyecilik olmasından hareketle Uluslararası İtfaie Olimpiyatları’na katılan Fatih Bey’e, olimpiyat oyunlarında böyle bir ayrımın etkisini görüp görmediğini sordu. Olimpiyat sporcusu Fatih Bey “Bazı kadınlar bizden daha iyilerdi!” cevabını verince Berk Bey “Bu spor gibi bir şey çalışırsan gelişirsin. Vücut anatomisinden bahsediyorum kadınlar erkekler gibi değil” diyerek anatomi bazlı farklılıkların emek dünyasında da karşılığı olduğu fikrinde ısrarcı oldu. Fatih Bey, kendisinin de daha önce itfaiye gibi ağır iş kollarının erkeklere özgü olması gerektiğini önceden düşündüğünü ama bu işe başladıktan sonra fikrini değiştirdiğini anlatırken şunları söyledi: “Artık şöyle düşünüyorum yapamayan kadın olduğu gibi erkekte var. Örneğin bir kız var her gün antrenman yapar ama bir erkeğe soralım diğer adam gelemiyor. Burada kız erkek ayrımından ziyade çalışmak önemli.”

Aynı soruya ikinci odak grup görüşme-

sinde verilen cevaplar ise kişilerin eşlerinin çalışıp aile bütçesine katkı vermesi etrafında döndü. Berk Bey “Eşim çalışmıyor ama çalışma katkısı olur. Çalışsa da çalışma yerlerine karşı gelebilirim. İş ayırımı yaparım isterse 10-20 bin getirsin!” derken bu durumun temel sebebinin eşinin güvenliğini sağlama endişesinden kaynaklandığını ekledi. Fatih Bey ise “Günümüzde kaliteli yaşamak istiyorsa bir aile, erkeğin çok iyi işi olursa ne güzel ama çalışacağı şeye karışmak değil rahatsız olduğum şeyi söylemem lazım. Risk barındıran ortamda çalışmasını istemem!” cümleleri ile sorumuza arkadaşına benzer cümlelerle yanıt verdi. Her iki katılımcı da eşlerinin gelir seviyesinin kendilerinden yüksek olmasından mutluluk duyacaklarını belirttiler. Toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyeti yüksek böyle bir cevabın sebeplerinden birinin katılımcıların nispeten genç yaşları ve toplumsal yeniliklere açık kültürel dünyaları ile açıklamak mümkün gibi görünmektedir.

Değerlendirme: İlk odak grup görüşmelerinde katılımcıların kadının iş ha-

yatına katılımına dair soruya verdikleri cevapta varsayımları üzerinden daha çok konuşurken deneyimlerini daha az cevaplarına kattıklarını, ikinci odak grup görüşmelerinde direkt kendi aile hayatları üzerinden bu soruyu ele aldıklarını söylememiz mümkündür. Bu durumun sebebi olarak 21 günlük oyun deneyiminin oyuncularını kendi gerçeklikleri ile yüz yüze bırakan bir tecrübe sunduğunu ileri sürmemiz doğru gibi gözükmektedir. Katılımcılar 21 gün boyunca günde yedi defa bu oyunu deneyimleyerek kendi aile babası pozisyonlarını da defalarca gözden geçirmiş ve aynı soruları cevaplarken dahi her iki odak grup görüşmesinde çok farklı eksenlerden yaklaşmışlardır. İlkinde kadın erkek arasındaki anatomik farka yoğunlaşırken ikincisinde eşlerinin çalıştıkları yerdeki riske yoğunlaşmışlardır. Para kazanma konusunda her iki katılımcı da eşlerini desteklemekte hatta fazla kazanmalarını sorun etmemektedirler. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği penceresinden baktığımızda eşlerinin çalıştıkları yerlerin riskli olup olmaması konusunda kararın kendilerinde olduğu görülmektedir.

Türkiyeli Erkekler 2. Grup - 1. ve 2. Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirmesi

Türkiyeli erkeklerle iki grup halinde odak grup görüşmesi yapıldı. İkinci grubun ilk odak grup görüşmesi toplantısına 6 kişi katıldı. Fakat 21 gün sonunda yaptığımız ikinci odak grup görüşmesine 6 kişinin 4'ü katıldı. Bu yüzden oyun etki analizi bu 4 kişinin görüşleri üzerinden değerlendirildi. Bu odak grup görüşmelerinin diğer üç gruptan farkı Zoom uygulaması kullanılarak uzaktan yapıldı. Katılımcıların izni dahilinde ses ve görüntü kaydı da alındı. Katılımcılar odak grup görüşmelerine Muğla, İstanbul, İzmit ve Gaziantep illerinden katıldı.

Soru 1-Ailenizde kararları kim verir? Peki bu kararları verirken aile bireylerinin fikirlerini alır mısınız? Aile bireylerinin fikirleri sizin son kararınızı etkiler mi?

İkinci grup Türkiyelilerle yaptığımız ilk odak grup görüşmesinde ailesinin ataerkil yapısını devam ettirdiğini söyleyen katılımcıdan toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyetine sahip katılımcılara değin geniş bir sosyal yelpazeden katılımcılar vardı. Gaziantep'ten Hakan Bey, ataerkil

bir aile yapısından geldiği için kendisinin de babası gibi aile içi kararları kendisinin verdiğini, eşinin de fikirlerini aldığını söyledi. Muğla'dan İsmail Bey, ilişki içi kararları ortak aldıklarını belirtirken İstanbul'dan Selim Bey, ilişkilerinde kararları ortak almaya çalıştıklarını ama kendisinin genelde geri planda kaldığını ve çoğu zaman da ikna olmuş gibi davrandığını söylemektedir. İzmit'ten Adnan Bey ise eşinin fikirlerini alsa da son kararı kendisinin verdiğini ama hanımıyla yaptığı istişareler sonrasında bazı kararlarını değiştirdiğini ifade etmektedir.

Aynı grubun ikinci odak grup görüşmesinde aynı soruya verdikleri cevaplarda ciddi farklar görülmektedir. Buna göre Selim Bey, "Elimden gelen birçok konuda danışırım ve fikirleri kararlarımı etkiler" derken İsmail Bey ilk toplantıda olduğu gibi kararlarını ortak aldıklarını ifade etmiş, Hakan Bey ise ilk toplantıdan daha fazla ortak karar vurgusu yaparak "Ortak karar almaya dikkat ediyoruz. Elimizden geldiği kadar birbirimize yardımcı olmaya çalışıyoruz" derken Adnan Bey

de benzer şekilde “Eşim ve ben” diyerek ortak karar vurgusu yapmıştır.

Değerlendirme: 21 günlük oyun deneyiminin ailede kararı kimin aldığı sorusuna verilen cevaplardaki ataerkil tonu azalttığını, ortak karar verme çabasını daha öne çıkartan cevapların daha yüksek sesle kayıtlara geçirildiğini söylemek mümkündür.

Soru 2-Çocuklarınızın eğitime nasıl karar verirsiniz? Eşiniz ya da çocuklarınızın fikrini alır mısınız? Sizce çocuklar en az ne kadar okumalı, hangi okulu bitirmeli? Kızınızın dil veya meslek edindirme kurslarına katılmasına ne dersiniz? Peki ya eşinizin katılmasına ne dersiniz? Bu kurslar gece olsa gitmelerine nasıl yaklaşsınız?

Hakan Bey bu soruya cevap verirken esnafıktan önce fabrika işçiliği yaptığı dönemde de çocuklarının eğitim durumuyla, şimdi olduğu gibi eşinin ilgilendiğini, akşamları çocuklarının derslerine yardımcı olmaya çalıştığını ifade etmektedir. İsmail Bey, kız çocuğu ile oğlan çocuğu arasında fark olmadığını söylerken çocuğunun kararlarını baba olarak yönlendirmeyi düşündüğünü dile getirmektedir. Benzer bir şekilde düşündüğünü ifade

eden Selim Bey, “Belli bir yere kadar ebeveynler karar verebilir ama belli bir yaştan sonra çocuk bildiğini okuyacaktır” demektedir. Adnan Bey ise çocuklarının eğitimi konusunda “Bence bunun (eğitimin) kızı erkeği yok. Gidebilecekleri en son noktaya kadar gitmelerini isterim” diye görüşlerini bildirmektedir.

Hakan Bey ikinci odak grup görüşmesinde “Anne daha çok ilgileniyor. Anneleri ile istişare ediyoruz. Anneleri ile ortak karar alıyoruz. Evle ilgili de birbirimizi dinlemeye çalışıyoruz” demiştir. Adnan Bey ise bu konudaki kararları “ailecek verdiklerini” ifade etmektedir. Hakan Bey, eşinin çocuk gelişimi kursuna gitmek istediğini, kursun saatlerinin çocukların bakımını aksatmayacak şekilde olması durumunda eşinin kursa katılmasını desteklediğini belirtmiştir. Selim Bey de eğitim konusunda cinsiyet ayrımı yapmayacağını, yeğenin bale kursuna gitmek istediğini ama ailesinin okul saatleri ile çakışmasından dolayı gönderemediğini açıklamıştır. Ablası ile konuyla ilgili konuştuğunu ve yeğenini bale kursuna yazın göndermeye karar verdiklerini eklemiştir. İsmail Bey, kendi yeğenin henüz küçük olduğunu ama onu her konuda destekleyeceğini ifade

etmiştir. Partnerinin kursa gitmesi ile alakalı olarak da “Her zaman partnerimin arkasındayım. Güvenliğini sağladıkça partnerimin bir kursa gitmesinde sorun yok gerekirse ben de giderim” demiştir.

Değerlendirme: İkinci odak grup görüşmesine katılan Türkiyeli erkekler, eşlerinin ve kız çocuklarının eğitimi konusunda destekçi olduklarını belirtmektedir. Türkiyeli erkekler, eğitim konusunda kız ve oğlan çocuğu arasında fark görmediklerini söylemektedir. Türkiyeli erkekler, sadece kızlarının ve eşlerinin değil kız yeğenlerinin eğitim ve beceri kurslarına katılımı konusunda destekçidir. 21 günlük oyun deneyiminin Türkiyeli erkeklerin eğitim konusunda eşitlikçi ve eşit fırsat gözetken tutumlarını açığa vurmada daha cesaretlendirici olduğunu ve çocuklarının eğitimi konusunda daha fazla rol üstlenmeye heveslendirdiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Soru 3: Çocuk işçiliği yani çocukların çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konuda kız ve oğlan çocukları arasında fark var mı?

Katılımcılarımız bu soruya cevap verirken kendi deneyimlerinden yola çıkmıştır. Adnan Bey, “Benim çocukken çalıştığım

işler oldu. Yaz tatillerinde simit sattım, pazarda soğuk su sattım. Mahallede harçlık karşılığı yük taşıyordum. Çocukların beden ve fiziksel olarak ağır işlerde çalışmasına karşıyım ve sınırı olmalı. Kendi çocuklarım için de bir görsünler isterim, para nasıl kazanılır. Kız çocukları kuaför olabilir, terzi olabilir onların yanında deneyim kazanabilirler” diyerek görüşünü belirtmiştir. Selim Bey “Babam demir ustası onun atölyesi vardı yaz aylarında hep yanındaydım. Üniversiteye kadar böyle devam etti. Yeğenlerim de belli bir yaşa kadar yetenekleri açısından öğrensinler isterim” demiştir. Hakan Bey ise “Çocuk işçi vasfına uyan tek kişi benim. 98 yılından 15 yaşından beri çalışıyorum. 13 saat gece 11 saat gündüz vardiyası bir ömür öyle geçti. İlk okul 2’den beri muhakkak çalışmışımdır. Kendi çocuğumun böyle bir hayat sürmesini istemem. 14 yaşında yatakta olması gerekirken bir çocukken ben fabrikada çalışıyordum ve çalıştıklarım koca koca insanlardı, yemediğim laf, iştmedığım söz kalmadı, bundan dolayı çocuklarımın bunları yaşamasını istemiyorum ama oğlumun paranın nasıl kazanıldığını öğrenmesini isterim. Kız çocukları oğlanlar ile aynı şartlarda çalışamazlar. Fabrikada 300 erkek arasında bir bayan nasıl ça-

lıdır. Çalışamaz. Onların yapabilecekleri işler ayrı, vücut şeylerinden dolayı, neyse işte ama ben çocuklarımın o şartlarda çalışmasını istemem. Yapabilecek bir şey yoktu o zamanlar aile yükü sırtıma bindi!" diyerek kendi tecrübelerini paylaştı. Bu noktada İsmail Bey, "Çocuk işçiliği zorunlu değilse eğitiminden taviz vermeden deneyimlenmesi gereken ama yaş sınırı olan bir şey. Bence çocuklar arasında bir fark olmamalı" derken Selim Bey çocuk yaşta çalışma konusunda bazı ilkelerin belirlenmesi gerektiğini söyleyerek "belli bir yaş sınırı olmak zorunda, örneğin ortaokul liseye kadar ilgi alanı olan noktalarda usta çırak ilişkisi, lise çağından 18'ine kadar hayatı öğrenmesi açısından çalışması gerekli, bu illa ilgi ve yetenek doğrultusunda olmak zorunda değil!" demiştir. Görüldüğü üzere, çocuk yaşta çalışma konusu toplumsal erkekliğin önemli sorunlarından biridir. Pek çok erkek, çocuk yaşta çalışma deneyimine sahiptir ve bu deneyimi dile getirirken bazı travmaları tetiklenmektedir. Hayatın ve para kazanmanın zorluğunu kendi çocuklarının da bir miktar deneyimlenmesini isterken kendi çocuklarının kendilerinininki gibi bir çocukluk geçirmesini istememektedirler. Babalar, kız çocuklarının çalışma deneyimi edineceği

meslekleri seçerken toplumsal cinsiyet normlarıyla hareket etmeye eğilimli görünmektedir.

İkinci odak grup görüşmesinde, katılımcılar kendi çocukluklarında çocukların çalıştırılmasının bir kural olduğunu ve bu yüzden kendilerinin de çalıştırıldığını söylerken artık zamanın değiştiğini ve çocuklarını çalıştırmamanın ancak cehaletle ilişkili olabileceğini söylemektedirler. Çalışma hayatında kadınların erkeklere göre daha hafif işlerde çalıştığını söyleyen başka bir katılımcı, kendisine verilen çocukluk hayatını kendi çocuğuna vermemek için uğraştığını söylemektedir.

Değerlendirme: Çocukların çalıştırılması konusu, katılımcıların her iki odak grup görüşmesinde de karşı çıktığı bir konudur. Çocukluklarında çalıştırılmış katılımcılar, böylesi bir çocukluğu kendi çocuklarına sunmayı istememektedir. Katılımcıların ilk odak grup görüşmesinden itibaren bu görüşte olduklarına tanık olduk.

Çocuk işçiliğinin konuşulduğu bu bölümde katılımcı erkeklerin her biri kendi çocukluklarında çalışma deneyimlerinin olduğundan bahsetti. Kendi deneyimlerinden dolayı çocuk işçiliği konusuna

uzak durduklarını, çocukların çocukluklarını yaşamaları gerektiğini belirttiler. Bir yandan da her biri çocuklarının para kazanmanın ne demek olduğunu öğrenmelerini, görmelerini ve tecrübelemelerini istediklerini söyleyip hafif işlerde dönemsel olarak çalışmalarına gönüllü olduklarını belirtti. İlk oturumda çocukların paranın nasıl kazanıldığını öğrenmeleri için bazı cinsiyetlerine uygun işlerde çalışabileceğini söyleyen bir katılımcımız, ikinci odak grup görüşmesinde kız ve oğlan çocuğu ayırmaksızın çocuklarının çalışmasını istemediğini belirtti. Diğer katılımcılar da çocukların çalışmasına karşı olduklarını söyledi.

Soru 4-Çocuklarınızın evliliğine kim karar verir? Kızınız evlenirken kendi istediği kişiyle evlenmesine izin verirsiniz? Onun fikrini sorar mısınız? Peki ya oğlunuz?

Katılımcılar, birinci odak grup görüşmesinde kendileri veya kardeşleri evlenirken aile büyüklerinin baskıcı davranmadıklarını, kendi çocuklarının ve yeğenlerinin eş seçiminde de bu şekilde hareket etmeyi düşündüklerini söyledi. Ama kişilerin evleneceği kişiyi seçerken kendi aile yapılarına uygun olan birini seçmelerini beklediklerini söyledi. Bu

bölümde katılımcılar, pür dikkat birbirini dinledi. Çoğu katılımcının birbirine referans vererek, birbirine katıldığını söyleyerek konuşması dikkatlerinin üst seviyede olduğunu gösteriyordu. Çocuklarının evlenme kararlarının desteklenmesi konusunda katılımcılar çocuklarının kimi seviyor ve istiyorsa evlenmesini uygun gördüklerini belirtti.

İkinci odak grup görüşmesindeki cevapları da ilk oturum ile paraleldi. Ayrıca katılımcıların oyunda babanın çocuklarının evlenmesi konusunda kararlarını aile üyelerine danışarak aldıklarını söylemeleri dikkat çekicidir. Bu tutumu, doğru bir hareket tarzı olarak referans alıp ifade ettikleri görüldü.

Soru 5-Türkiye’de evli kadınların çalışarak aile ekonomisine destek olması hakkında ne düşünüyorsunuz? Kadınların çalışabileceği işler sizce neler olabilir? Peki kadın eşinden daha fazla para kazansa bunu eşi nasıl karşılar?

Katılımcılar bu soruya da kendi deneyimlerinden başlayarak cevap verdi. Annesi evde üretim yaparak kazanç sağlayan bir katılımcı, altın madeninde kamyoncu olarak çalışan bir kadını gördüğünü ve bu yüzden de kadınların her

türlü işte çalışabileceğini düşünmektedir. Eşi çalışan başka bir katılımcı, kadınların çalışmasına karşı olmadığını ama evli kadınların çalışmaktansa çocuklarıyla ilgilenmesini tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu katılımcı, çocukların bakıcıya bırakılmasının psikolojik yaraya dönüşebileceğini söylemiştir. Fakat bu katılımcı, kendi kızlarının çalışarak kocalarının eline bakmamasını da istemektedir. Bir diğer katılımcımız, bir erkeğin tek başına çalışmasıyla evi geçindirmesinin zor olduğunu ama çocuklarının ilgi ve terbiyeyi en iyi şekilde annelerinden alabileceğini belirtmektedir.

İkinci odak grup görüşmesinde ise Selim Bey, kadınların çalışmasının sadece ekonomik yönüne değil ruhsal boyutuna da vurgu yapmaktadır. Çalışan kadınların bunalıma daha az girdiğini belirtmiştir. Daha önce fabrikada çalışan Hakan Bey ise şu anda esnafılık yaptığı işyerinin eşinin üzerine olduğunu, eşiyile beraber çalıştıklarını ama fabrikada gece vardiyasında kadınların çalışmadıklarını ve zaten bu durumun da çok uygun olmadığını söylemektedir.

Değerlendirme: Kadınların çalışması konusunda hemen hemen tüm katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine ya-

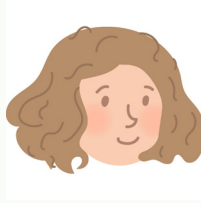
kın durdukları gözlemlendi. 21 günlük oyun deneyimi sonrasında, kadınların çalışmasını sadece ekonomik boyutta ele almayan yorumlar da geldi. Bunlardan en önemlisi de kişinin kendini geliştirerek ruhsal dengesini daha istikrarlı devam ettirebilmesidir.

Ek Sorular:

Temel soruların dışında konuşma esnasında daha önce hazırlamış olduğumuz ek sorulardan bazılarını da yönelttik.

1- Kocasından çok kazanan bir kadın hakkında ne düşünüyorsunuz?

Katılımcılarımızdan Hakan Bey “Orda ciddi sıkıntı oluyor. Ustam vardı ilk okul mezunu eşi üniversite mezunu. Yenge ile çakışıyorlardı eşi evde bir şey yapılırsa beraber yapacağız diyordu, Mehmet ustadan fazla kazandığı için baskıladı ve evlilikleri sonlandı. Erkeğin onu kabulenecek kapasitesi var mı? Ona bakmak lazım erkek kadın fazla kazandıkça onun altında ezilecektir!” diye cevap vermiştir. Adnan Bey ise “Benim eşim şu an evden çalışıyor benden kat kat fazla kazansın isterim, bazen benden fazla kazanıyor, sorun yaşamadık. Hep destek olur bana. Bu biraz kafa yapısıyla alakalı olduğunu düşünüyorum. Bu bir üstünlük değil. İki

insan birbirini seviyorsa ve saygısı varsa” diye cevap vermiştir.

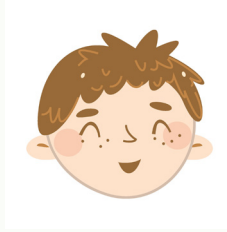
Değerlendirme: Sorularımızı samimiyetle cevaplayan katılımcılarımız, kendi deneyimlerini önceleyerek düşüncelerini bize açıklamıştır. Bu yüzden birbiriyle zıt fikirlerin buluşabildiği bir ortamı oluşturmak gerekiyordu. Bu soruya verilen cevaplar da bu durumu büyük ölçüde başarabildiğimizi görmekteyiz.

2- Kızınız bavulunu topladı eve geldi. Oyunda da vardı, siz olsanız ne yaparsınız?

Hakan Bey su soruya şöyle cevap vermiştir: “Başım gözüm üstüne, bacım da var öyle bir durumda, kocasına yollamam. Mutlu değilse gelsin. Eğer karşı taraf çok sıkıntılıysa bırakmam, kendi ellerimle alırım, eğer konuşup çözülecekse hallederiz ama bavullar toplandıy-

sa ben ellerimle alırım. Dönebileceği bir kapısı olduğunu bilmesi iyi olur!” Selim Bey ise “Her türlü geri gelebilir ama bazı durumlarda konuşulup çözülebilir meseleler de olabilir. Ama biz yetmiyorsa, eş terapilerine yönlendiririm ama yine de çözülmüyorsa kapımız açık!” demiştir. İsmail Bey “Çiftlerin arasına girmeyi sevmem ama durum oraya geldiyse destek olurum. İki tarafı da dinlerim, çözümünü olan bir şeyse ararım bunu ama olmazsa benim de kapım hep açık!” demektedir.

Değerlendirme: 21 günlük oyun deneyimi esnasında katılımcılarımızın kendilerini oyundaki “baba” figürü ile özdeşleştirdiklerini ve henüz karşılaşmadıkları konular hakkında dahi bu özdeşlik üzerinden çözümler ürettiklerini görmekteyiz. Bu durum da oyunun önemli ölçüde hedefleriyle uyumaktadır.

Katılımcıların Puanlarının Değerlendirilmesi

Bir Aile Babasının Maceraları oyunu etki analizi çalışmasında katılımcılardan 21 gün günde 7 kere oyun oynamaları ve puanlarını paylaşmaları istendi. Bazı günler oynayamayan katılımcılar bir sonraki gün 14 kere oynayarak telafi ettiler. Ancak yine oynanmayan günler Suriyeli ve Türkiyeli katılımcılarda mevcuttur, yalnızca üç katılımcının verisi tamdır diğer katılımcılarda bir gün verisi eksiktir. Veri analizini etkilememesi için

bu oynamayan verisiz günlere her bir katılımcının önceki günlerde oynadığı verilerin ortalaması işlendi, böylece eğilimde sapma önlenildi. Öncelikle her bir oyuncunun puanının günlük ortalaması hesaplandı. Daha sonra ise Suriyeli grup ve Türkiyeli grup için her bir 21 günün ortalaması hesaplandı ve karşılaştırıldı. Aşağıdaki tablo ve grafikler bu verileri sunmaktadır:

Tablo 1: Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların Günlük Ortalamaları

Tablo 2: Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların Grup olarak Gün Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grafik 1: Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların Ortalamalarının Karşılaştırılması

Grafik 2: Suriyeli Katılımcıların Bireysel Ortalamaları

Grafik 3: Türkiyeli Katılımcıların Bireysel Ortalamaları

Grafik 4: Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların 21 Gün Ortalamalarının Dağılımları ve Karşılaştırması

Tablo 1:

Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların Günlük Ortalamaları

Gün	Suriyeli Katılımcılar							Türkiyeli Katılımcılar					
	Hammud	Adil	Numan	Husni	Fuad	Muhammed	Alaaddin	Fatih	Berk	Selim	Hakan	Adnan	İsmail
1.GÜN	24,14	35,71	43,43	42,14	33,57	29,71	69,00	50,71	41,43	39,86	48,57	38,29	51,14
2.GÜN	25,57	29,71	44,86	32,00	32,00	24,29	62,71	56,29	52,43	44,29	43,14	38,43	56,86
3.GÜN	39,14	37,43	39,71	21,57	30,86	17,43	46,29	57,00	53,43	55,00	42,00	33,00	51,86
4.GÜN	33,43	49,86	52,86	38,43	14,00	57,43	19,71	56,86	57,86	64,86	49,86	40,43	71,29
5.GÜN	24,86	49,43	52,57	24,57	18,29	46,00	29,00	46,71	49,29	54,71	45,29	44,57	57,71
6.GÜN	33,29	39,14	53,57	31,43	25,57	47,00	20,43	52,86	50,14	68,86	48,86	29,29	61,86
7.GÜN	31,29	38,00	53,14	31,29	13,57	25,86	31,00	55,29	51,71	55,86	66,29	43,86	63,43
8.GÜN	29,71	43,29	57,29	29,43	19,00	22,29	26,00	59,57	56,71	61,14	47,71	0,71	59,71
9.GÜN	43,29	49,29	46,86	20,71	26,57	25,00	27,43	51,14	49,29	57,86	52,71	14,29	65,71
10.GÜN	33,29	56,00	59,86	28,14	23,00	29,71	25,00	54,57	57,14	55,83	49,38	31,43	59,95
11.GÜN	17,57	73,00	53,86	36,71	24,43	36,86	28,57	52,86	62,57	62,57	56,57	29,00	66,57
12.GÜN	28,14	60,57	68,43	39,00	24,43	31,29	40,14	59,00	52,43	66,57	46,29	20,43	66,71
13.GÜN	24,57	66,57	52,86	37,29	33,43	24,29	33,00	58,29	52,29	60,14	57,29	16,43	60,00
14.GÜN	33,14	68,43	65,43	35,86	26,43	29,57	29,00	59,71	60,29	66,57	54,43	23,29	63,29
15.GÜN	38,43	82,00	57,00	43,00	28,00	17,00	22,00	59,86	63,86	61,71	55,29	25,14	69,86
16.GÜN	45,29	86,29	58,71	46,86	34,43	27,86	20,86	39,86	58,29	70,14	51,43	18,14	70,29
17.GÜN	32,71	83,29	63,86	45,57	29,43	29,00	19,43	60,14	56,29	71,00	58,71	19,00	65,86
18.GÜN	45,14	79,00	69,43	48,86	24,86	16,43	30,00	61,14	57,00	68,43	49,43	21,14	64,86
19.GÜN	40,57	80,29	72,29	50,43	36,00	23,43	19,71	57,86	63,43	67,43	62,14	20,43	55,14
20.GÜN	43,57	77,71	68,00	51,43	26,29	17,00	43,29	61,29	47,57	72,00	49,29	21,43	69,00
21.GÜN	31,77	59,25	56,70	36,74	26,21	49,29	49,29	57,14	54,57	46,29	62,57	23,86	64,29
ORTALAMA	33,28	59,25	56,70	36,74	26,21	29,84	32,95	55,63	54,67	60,53	52,25	26,31	62,64

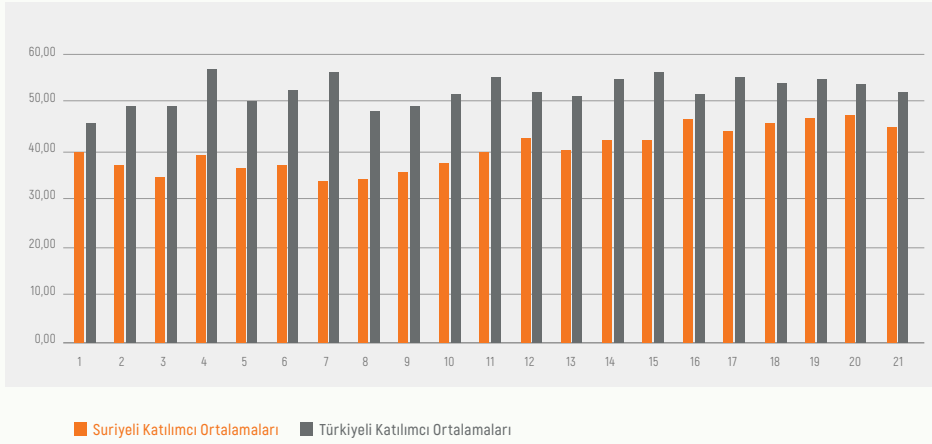
Tablo 2.

Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların Grup olarak Gün Ortalamalarının Karşılaştırılması

Gün	Suriyeli katılımcıların ortalaması	Türkiyeli katılımcıların ortalaması
1.GÜN	39,67	45,00
2.GÜN	35,88	48,57
3.GÜN	33,20	48,71
4.GÜN	37,96	56,86
5.GÜN	34,96	49,71
6.GÜN	35,78	51,98
7.GÜN	32,02	56,07
8.GÜN	32,43	47,60
9.GÜN	34,16	48,50
10.GÜN	36,43	51,38
11.GÜN	38,71	55,02
12.GÜN	41,71	51,90
13.GÜN	38,86	50,74
14.GÜN	41,12	54,60
15.GÜN	41,06	55,95
16.GÜN	45,76	51,36
17.GÜN	43,33	55,17
18.GÜN	44,82	53,67
19.GÜN	46,10	54,40
20.GÜN	46,76	53,43
21.GÜN	44,18	51,45

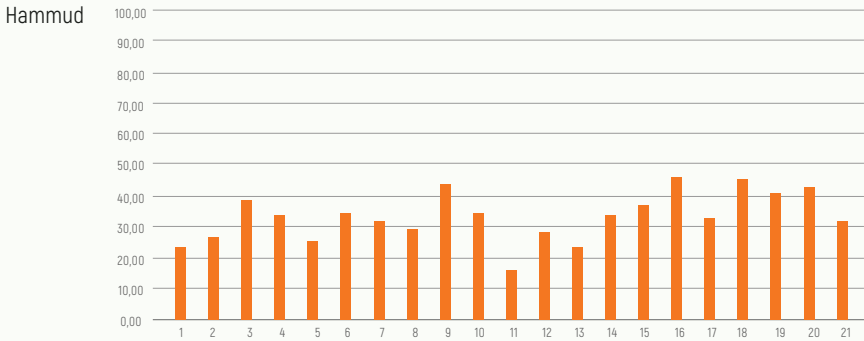
Grafik 1.

Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların Ortalamalarının Karşılaştırılması

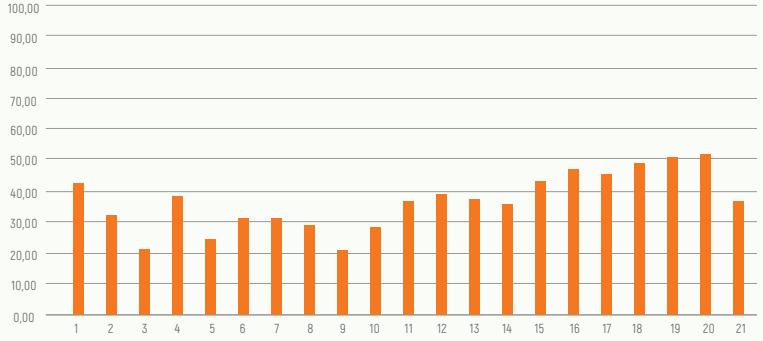

Grafik 2.

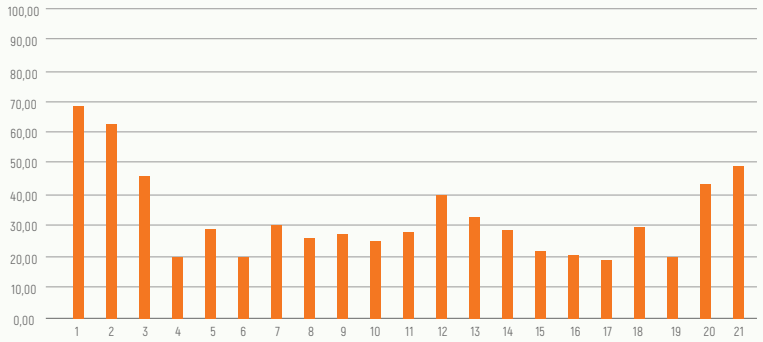
Suriyeli Katılımcıların Bireysel Ortalamaları

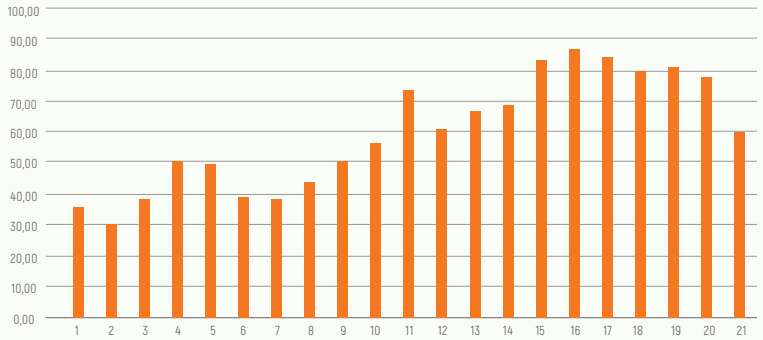
Husni

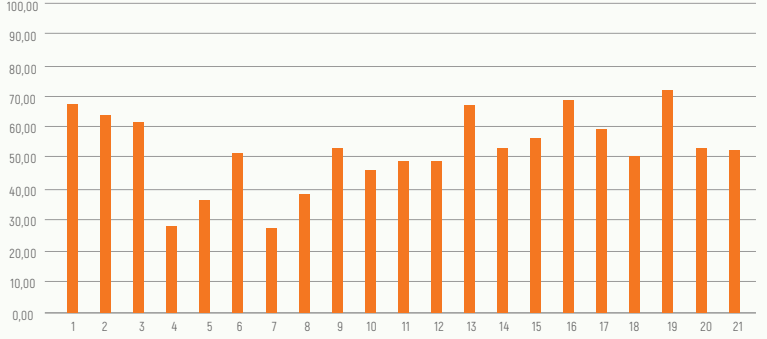
Seyf

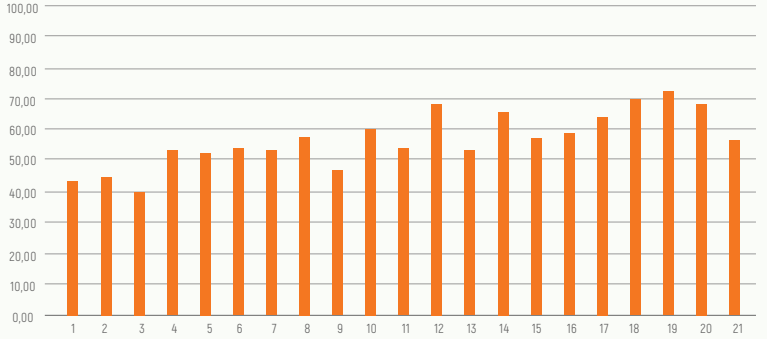
Adil

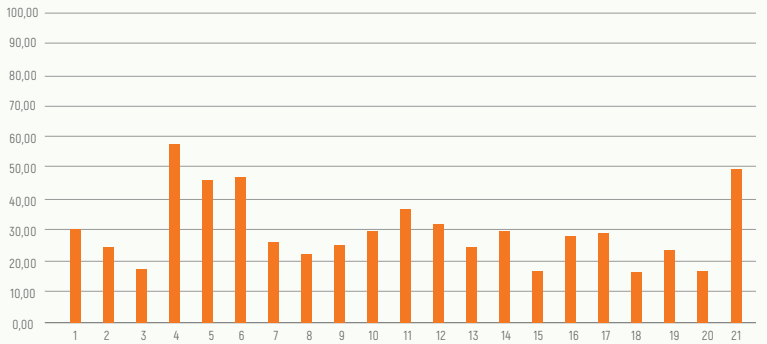
Fuad

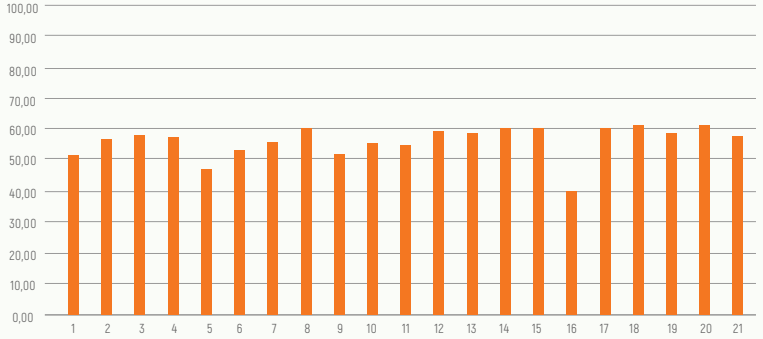
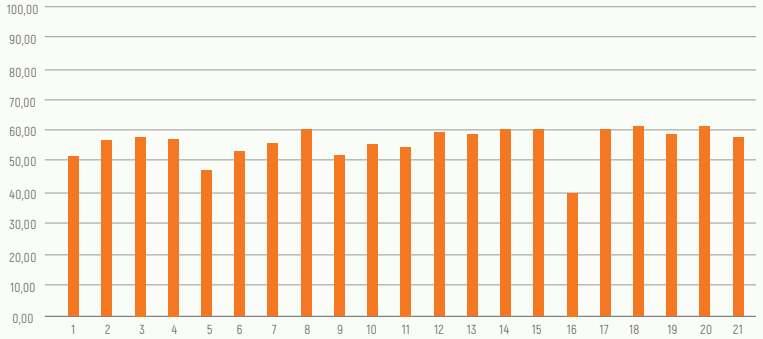
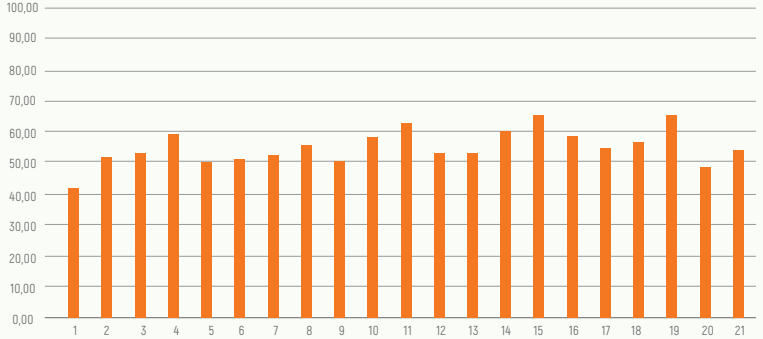

Numan

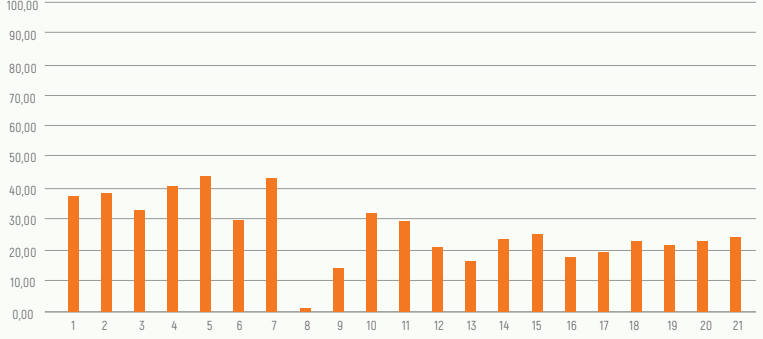

Muhammed

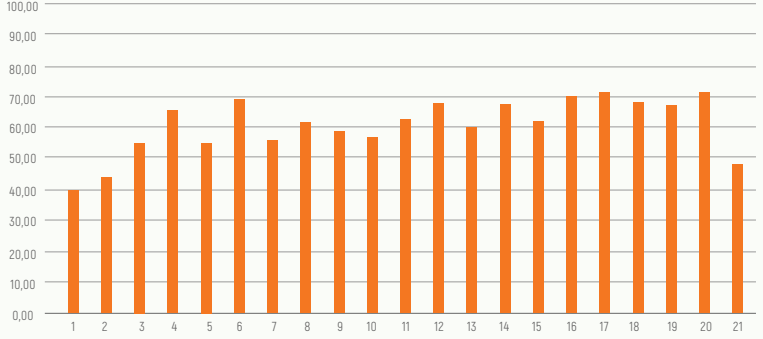

Grafik 3.**Türkiyeli Katılımcıların Bireysel Ortalamaları****Fatih****Hakan****Berk**

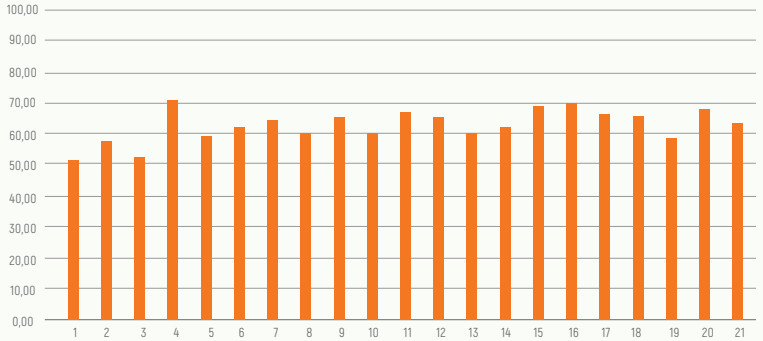
Adnan

Selim

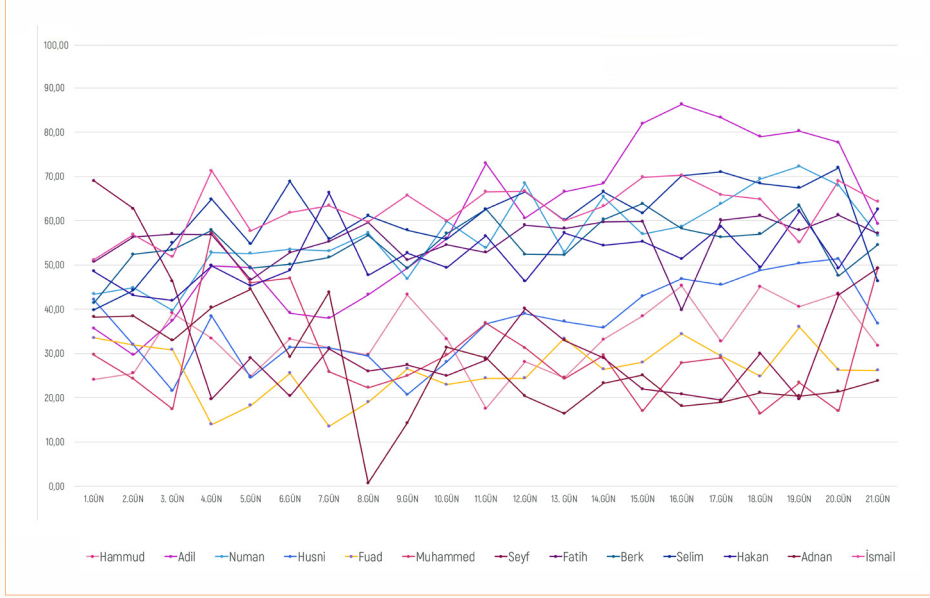

İsmail

Grafik 4.

Suriyeli ve Türkiyeli Katılımcıların 21 Gün Ortalamalarının Dağılımları ve Karşılaştırması

İki grubun ortalamaları arasında belirgin fark 21 gün boyunca görülmektedir. Bu farkın kültürel değerlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Suriye kültüründe toplumsal cinsiyet farklılığının baskın değer olması puanlarda farkı açıklamaktadır. Türkiye kültürü ise toplumsal cinsiyet eşitliğine biraz daha yakın bir kültür olarak görünmektedir.

Her iki grubun verilerine baktığımızda her ikisinde de ortalamaların dalgalandığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde oyuncular oyunda kendilerini denediklerini en yüksek ve en düşük puanları merak ettiklerini ifade etti. İlk on güne nazaran daha sonraki günlerde tüm

oyuncuların puanlarında yükselme tespit edildi. Ayrıca her bir oyuncunun performansını da grafik olarak hazırlandı.

Tüm grubun Türkiyeli ve Suriyelilerin birlikte oynadıkları günler ve puanlarının korelasyonuna baktığımızda aralarında pozitif bir ilişki görülmektedir ($r=0,64$). Bu oynadıkları günler boyunca puanların arttığını işaret etmektedir. Ancak her grubu kendi içinde değerlendirdiğimizde Suriyeli grubun korelasyonları negatif ($r=-0,11$) iken Türkiyeli grubun korelasyonları pozitif ve oldukça yüksektir ($r=0,95$). Suriyeli grubun korelasyonunun toplumsal cinsiyet eşitliğine direnci yansıttığı düşünülmektedir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

1. Yapılan odak grup görüşmeleri her iki grubunda 21 gün sonunda görüşlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir değişim olduğunu göstermektedir. Yüz yüze yapılan bu görüşmelerde oyuncuların kendilerini toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana gösterme çabasını da dikkate almak gerekmektedir.

a. Suriyeli grubun 21 gündeki oyun puanlarının korelasyonu sıfıra yakın negatiftir. Odak grup görüşmelerindeki ifadeleri daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu taşımaktadır. Katılımcıların oyundaki deneyimlerini sözel olarak paylaşabilmesinin ve kendilerini daha fazla ifade edebilmelerinin bunda etkisi olabilir. Ancak yüz yüze görüşmenin katılımcıların kendilerini kabul ettirme çabası nedeniyle de daha pozitif olabileceği dikkate alınmalıdır.

b. Türkiyeli grubun korelasyonu ise çok yüksektir. Ancak bu gruplarında odak grup görüşmelerindeki ifadeleri bir erkek grubunda kendilerini toplumsal cinsiyet eşitliğini fazla destekler görünme kaygı-

ları olduğunu düşündürmektedir.

2. Aile içinde karar alma konusunda ortak karar almaktan yana bir tavır değişikliği görülmüştür. Bu toplumsal cinsiyet eşitliğini destekler niteliktedir.

a. Suriyeli erkekler ailede kararları eşleriyle konuşsalar da son kararı kendilerinin verdiklerini söylerken 21 gün sonra ailede kararların ortak verilmesi, eşlerin ve çocuklarının da fikirlerinin alınması noktasına gelmişlerdir.

b. Türkiyeli grupta katılımcıların katıldıkları iller bağlamında farklılık gözlenmektedir. İstanbul ve Muğla'daki katılımcılar her iki odak grup görüşmesinde de toplumsal cinsiyet eşitliği ve liyakate duyarlı bir tavır sergilemişlerdir. Bunda genç oluşlarının, üniversite mezunu olmalarının ve metropolde yaşıyor olmalarının etkisi olduğu düşünülmektedir. Diğerlerinin ise yirmi bir günlük oyun deneyiminden etkilendiği ve son toplantıda ortak karar almayı vurguladıkları saptanmıştır.

3. Çocukların eğitimini takip etme so-

rumluluğu hem Suriyeli hem de Türkiyeli gruplarda kadınlardadır. Çocukların eğitimi ile ilgili konularda birlikte karar verme vurgusu vardır.

- a.** Tüm gruplarda çocukların eğitimine önem verilmektedir ve kız çocuk oğlan çocuk ayrımı yapılmamaktadır.
- b.** Suriyeli erkekler çocuklar için eğitimde fırsat eşitliğini vurgulayarak toplumsal cinsiyet eşitliğine yakın durmuşlardır. Çocukların eğitimine çok önem verdikleri saptanmıştır.
- c.** Suriyeli erkekler eşlerinin eğitime destek olacaklarını söyleseler de ev içi sorumlulukları engel olarak görmektedir.
- d.** Türkiyeli erkekler eşlerinin kursa gitmesini eğitim almasını desteklemektedir ancak kararlar alınırken kendilerine sorulmaması gibi sitemli ifadeler de kullanılmışlardır.
- e.** Türkiyeli erkekler, sadece kızlarının ve eşlerinin değil kız yeğenlerinin eğitim ve beceri kurslarına katılımı konusunda destekçidir.
- f.** Yirmi bir günlük oyun deneyimi Türkiyeli erkeklerin eğitim konusunda eşitlikçi ve eşit fırsat gözetken tutumlarını açığa vurmalarına neden olmuştur. Çocukları-

nın eğitimi konusunda da daha fazla rol üstlenmeye heveslendikleri gözlenmektedir.

4. Erkekler kızları söz konusu olduğunda eşlerine olduğundan daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana tavır koymaktadır.

5. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli erkekler çocuk işçiliğine karşıdır.

- a.** Suriyeli erkekler çocukların ekonomik nedenlerle çalıştırıldıklarını ifade etmiştir. İkinci odak grup görüşmesinde kendi çocukluklarında çalışmış oldukları görülmektedir.
- b.** Okuyamayan çocuğun bir meslek eğitimine zanaata yönlendirilmesi dile getirilmiştir.
- c.** Türkiyeli erkeklerde çocuk işçiliğine karşıdır ve bunu bir şiddet türü olduğunu ifade etseler de çocuklarının yaz tatillerinde para kazanma deneyimi edinmesi düşüncesi yaygın olarak görülmüştür.
- d.** Çocuk işçiliği sorusu tüm katılımcıların kendi çocukluklarındaki çalışma deneyimlerini hatırlamasına yol açmıştır. Kendileri de çocukken çalışan katılımcılar, çocuk işçiliğini bir şiddet olarak

tanımlasalar, çocukların çocukluklarını yaşamasını gerektiğini söyleseler de çalışmanın/para kazanmanın değerini bilmeleri gibi bir yaklaşımları mevcuttur. Bu durum kendi geçmiş deneyimleri ile yüzleşemediklerini düşündürmekte ve çocuk işçiliğinin önlenmesi önünde bir engel olmaktadır.

e. Oğlan çocukların çocuk yaşta para kazanma deneyimi edinmesi daha fazla dile getirilmiştir.

6. Hem Suriyeli hem Türkiyeli erkekler çocuklarının kız erkek fark etmeksizin kendi eşlerini seçebileceklerini, onları zorla istemedikleri biriyle evlendirmeyeceklerini ifade etmiştir. Ancak eşin ailesinin iyi bir aile olması koşulu vardır ve bu kız çocukları için daha çok dile getirilmiştir.

7. Kadının işgücüne katılımı konusunda hem Suriyeli hem de Türkiyeli erkekler ikinci toplantılarda olumlu bir tavır sergilemiştir.

a. Suriyeli erkekler için kadınların çalışmasının önündeki en önemli engel çocukların bakımı ve terbiyesidir. Bu grup, ikinci toplantıda Türkiye’de kadınların çalışma hayatında yer aldıklarını, kendilerinin de eşlerinin evde çalışması için iş

bulduklarını, Türkiye’deki ekonomik hayatın zorlayıcı olduğunu söylemiştir.

b. Suriyeli erkekler kadının işgücüne katılmasıyla ekonomik olarak daha güçlendiklerinin farkındadır.

c. Türkiyeli grupta kadının işgücüne katılmasının aile ekonomisini güçlendireceği ifade edilmiştir. Ancak çalışılacak iş yerinin risk barındırmaması koşuldur. Kadınların daha fazla para kazanması işe genç katılımcılarca sorun edilmemektedir.

d. Türkiyeli gruplardan birinde çalışan kadınların daha az bunalıma girdikleri ifade edilmiştir. Çalışan kadınların kendini geliştirerek ruhsal dengesini daha iyi devam ettirdiği söylemi kadınların çalışmasının yalnızca ekonomik boyutta ele alınmadığına işaret etmektedir. Kadının gelişmesi, ruh sağlığının olumlu etkilenmesi toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını kazanmanın önemli göstergelerindendir. Bu kadının bir birey olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

8. İlk odak grup görüşmelerinde katılımcıların genellemeler üzerinden konuşurken deneyimlerini daha az cevaplarına kattıklarını, ikinci odak grup görüşmelerinde direkt kendi aile hayatları üzerin-

den bu soruyu ele aldıkları görülmektedir. Yirmi bir günlük oyun deneyiminin oyuncularını kendi gerçeklikleri ile yüz yüze bıraktığını ve sonuçta kendi deneyimlerini daha çok aktararak konuyu tartıştıkları gözlenmektedir.

9. Her iki grupta da erkekler eşlerinin, kızlarının ve kız kardeşlerinin yerine karar verici olmaktadır. Tüm gruplarda kadınların hem işe hem de eğitime gidecekleri bölgelerin riskli olup olmamasına erkekler karar verebileceklerini ifade etmektedir. Bu tavırlarıyla erkekler kadınları korunacak, yeterince ileri görüşlü olmayan, tehlikeyi /riski değerlendiremez konumunda görmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin en önemli kıstaslarından olan kadınların kendi kararlarını verme ölçütü ne yazık ki hem Suriyeli hem de Türkiyeli grupta karşılanmamaktadır.

10. Hem Suriyeli hem de Türkiyeli gruplarda erkekler eşlerinin eğitimine ve iş gücüne katılımına olumlu yaklaşımlar da eşlerinin hem dışarıdaki iş hem de evdeki iş ve çocuklardan dolayı çok yorulacaklarını ifade etmektedir. Tüm katılımcılarda eşlerine ev işlerinde yardım etmek ve çocuklarla ilgilenmek gibi paylaşımcılık görülmemektedir. Bu da toplumsal cinsiyet farklılığının kendini farklı biçimde göstermesi olarak değerlendirilebilir.

11. Bu boylamsal çalışma MaviKalem'in proje olanakları çerçevesinde yapılmıştır. Aynı çalışmanın daha büyük bir örneklemle ve uzun süreyi kapsayacak biçimde akademisyenlerce yapılması oyunların tutum değişimine etkisini ölçecektir. Böylelikle oyunların tutum değişimi için bir araç olarak kullanılabilmesi bilimsel olarak saptanabilecektir.

Hayata sen de rengini kat!

MaviKalem

sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneği

UNHCR
The UN Refugee Agency

MaviKalem
sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneği

UNHCR olarak bu faaliyetimize sağladıkları destek için donörlerimize teşekkürlerimizi sunarız
تشكر الجهات المانحة للمواطنة العليا لشؤون اللاجئين على دعم هذه العملية
Thanks to UNHCR's donors for supporting this intervention

Belgium
partner in development

Irish Aid
Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

